

ЯХШИЛИКДА МУСОБАҚА ҚИЛИНАДИГАН ОЙ

* * *

Ҳазрати Али (қаррамаллоҳу ваҷҳаҳу) оилалари билан ифторликка ўтиришганида бир мискин кириб келди ва: «Аллоҳ ризоси учун бирор нарса берсангиз, қорним оч», деб сўради. Унга олдиларидаги таомларини беришди ва яна рўза учун ният қилишди.

Эртаси куни яна ифтор пайтида эшик тақиллади ва бир етим келиб: «Оч қолдим, ейдиган бирор нарса бўлса, беринглар», деди. Иккиланмасдан насибаларини унга беришди.

Учинчи куни оч ҳолларида яна рўзани давом эттиришди. Дастурхон атрофида ўтиришганида бу сафар бир асир келиб қолди. «Оч қолдим, бирор нарса беринглар», деган эди, унга дарҳол сўраганини беришди. Бу ояти карима Ҳазрати Алининг ана шу амаллари борасида нозил бўлган: **«Ва таомни суйиб-хоҳлаб турсалар-да, (ўзлари емасдан) мискин, етим ва асирларни таомлантюрлар»** (Инсон, 8) («Рамазон ва тақво» китоби, 84—85-бетлар).

* * *

Тобеъинлардан Абу Атиййа билан Масруқ Ҳазрати Ойишанинг ҳузурларига кириб: «Эй мўминлар онаси, Муҳаммаднинг (сол-

лаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларидан икки киши бор, икковлари ҳам яхшиликда мусобақалашади. Бирлари ифтор билан (шом) намозни тезлатади. Бошқаси эса ифтор билан (шом) намозни (бир оз) ортга суради», дейишди. Ҳазрати Ойиша: «Икковларидан қай бири ифторни ва намозни тезлатади?» деб сўрадилар. Тобеъинлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд», деб жавоб қилишди. Ҳазрати Ойиша: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шундай қилар эдилар», дедилар. Ифтор ва намозни (бир оз) ортга сурган Абу Мусо эди (*Имом Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насаий ривояти*).

* * *

Ҳасан ибн Абу Ҳасан Басрийдан ривоят қилинишича, у киши ҳайит куни кулишиб ўтирган бир қавмнинг олдидан ўтатуриб, бундай дедилар: «Албатта, Аллоҳ азза ва жалла рамазон ойини бандалари учун мусобақа майдони қилиб қўйди. Улар бунда Аллоҳ тоати йўлида мусобақалашади. Баъзи бандалар ўзиб ғалаба қозонади, баъзилари ортда қолади. Бу кунда кулиб-ўйнашаётганларга ажаб! Аллоҳга қасам, агар парда очилганида муҳсин эҳсони билан, гуноҳкор гуноҳлари билан машғул бўлиб қолар эди».

* * *

Аҳнаф ибн Қайсдан ривоят қилинишича, одамлар унга: «Сиз ёши ўтиб қолган бир кишисиз, рўза тутиб нима қиласиз, чунки у сизни янада ҳолсизлантиради», дейишди. У зот: «Мен узоқ сафарга ҳозирлик кўряпман, Аллоҳ таолонинг тоатига сабр қилиш Унинг азобига сабр қилишдан енгилроқдир», деб жавоб қилди («Иҳёу улумиддин», «Рўза сирлари китоби», 105-106-бетлар).

САХОВАТ ИМОНДАНДИР

Инсон жисми бир-бирига зид унсурлардан яратилгани каби унинг маънавий олами ҳам бир-бирига қарама-қарши феъл-атворлардан иборат. Ғазаб ва ҳилм, енгиллик ва босиқлик, кибр ва тавозуъ, хасислик ва саховат каби феъл-атворлар ҳар бир инсонда ёнма-ён дидир. Инсоннинг жисмоний саломатлиги унинг хилқатидаги унсурлар мўътадиллигига боғлиқ бўлгани ҳолда маънавий тўқислиги ва саодати ундаги гўзал феъл-атворга боғлиқдир. Яъни, кишида гўзал феъл-атвор кўпайиб боргани сари маънавий камолоти ҳам ортиб боради. Ва аксинча...

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Уч нарса ҳалокатлидир: хасислик қилиш, ҳавои нафсга эргашиш ва ўзидан мағрурланиш” (Табароний).

Жобир (розийаллоҳу анҳу) ривоят қиладилар: “Расулulloҳ (алайҳиссалом) айтдилар: “Хасисликдан сақланинг! Чунки хасислик сизлардан олдингиларни ҳалок қилгандир...” (Муслим).

Динимизга кўра ва мурувват жиҳатидан бериш вожиб бўлган молни бериш саховатдир.

Ҳадиси шарифда марҳамат қилинади: “Сахийлик Аллоҳ таолонинг қарама-қарши қилинг, Аллоҳ таоло сизга марҳамат кўрсатади! Саховат жаннатдаги бир дарахтдир. Унинг шохлари дунёга эгилгандир. Ким унинг бир шохига илинса, Аллоҳ таоло уни жаннатга киритади. Саховат имондандир. Имон жаннатдадир” (Табароний).

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон муслмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Нуриддин ҲОШИМОВ
Анвар ТУРСУН
Неъматилла ИБРОҲИМОВ
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Зоҳидилло МУНАВВАРОВ
Баҳодир КАРИМОВ
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Эркин МАЛИК
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад Муҳаммад ТУРСУН
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Матни

Райҳона ХОЛБЕК қизи
терди

Тарғибот-ташвиқот марказлари:

Андижон вилояти — 8.374. 224-34-04
Раҳбари Ўқтам ҳожи Умрзоқ
Фарғона вилояти — 8.373.222-12-38
Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин
Сурхондарё вилояти — 8.376. 226-05-08
Раҳбари Низомиддин Чори

Манзилимиз:

700069 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 149-18-26, тел.факс: 144-36-53.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почта: hidoyat_jurnali@mail.uz
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2007 йил 27 августда рухсат берилди. Босмаҳонага 2007 йил 28 августда топширилди. Қоғоз бичими 60x84^{1/8}. Адади 20000 нусха. 152-сон бўлуртма. «KOH NUR» МЧЖда босилди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди. Мақолалар хат орқали юборилганида исмлар тўлиқ ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Рамазон муборак!	
Яхшиликда мусобақа қилинадиган ой1	
Таянч нуқта	
Саховат имондандир2	
Анжуман	
Ислон маданияти намойиши.....4	
Ҳадис шарҳи	
Имом НАВАВИЙ	
Аллоҳнинг эҳсон-марҳамати.....7	
Фиқҳ	
Рамазон келди эшигингизга8	
Таровеҳ намози.....9	
Хабарлар	
Эстония мусулмонлари.....11	
Фиқҳ	
Закот неъматнинг шукронаси.....13	
Марғилон шаҳрининг 2000 йиллиги	
Яшараётган Марғилон.....14	
Олисларга саёҳат	
Аҳмад МУҲАММАД	
Мавритания Ислон Республикаси.....16	
Мустақилликнинг 16 йиллиги	
Аҳмад ТУРСУН	
Халқимиз саводсиз бўлганми?.....18	
Мустақилликнинг 16 йиллиги	
Ҳастимомликлар сўзлайди.....19	
Масала	
Бир савол сўрасам.....22	
Ривоят	
Аллоҳнинг раҳмати деб биламан.....22	
Шеърят	
Саид ОРИФ	
Холис амаллар қил, руҳинг яйрасин.....23	
Наҳйи мункар	
Фозил ЗОҲИД	
Мўминнинг тили қалбида.....24	
Мустақилликнинг 16 йиллиги	
Ҳастимомликлар сўзлайди.....25	
Адабий таҳлил	
Отабек РУСТАМБЕК	
Расулulloҳга муҳаббат мисралари.....26	
Насиҳат	
Фатҳиддин ШОКИРИЙ	
Саодат топажаксан.....27	
Мустақилликнинг 16 йиллиги	
Ҳастимомликлар сўзлайди.....29	
Мовароуннаҳр уламолари	
Аҳмад УБАЙДУЛЛОҲ	
Ҳазрати Боб ФАРҒОНИЙ.....30	
Болалар саҳифаси	
Ҳорун ЯҲЁ	
Олачипор «минора»лар.....32	

Муқовадаги суратларни Дурбек Муҳаммадқарим (1—4-бетлар), Абдугани Жумаев, Хайруллоҳ Қудратуллоҳ ўғли, Нўмон Муҳаммаджон (2—3-бетлар) олган.

Фиқҳ

Муҳаммад Шариф ЖУМАН

РАМАЗОН КЕЛДИ
ЭШИГИНГИЗГА

8

Хабарлар

Рўза тутган дардман киши дардининг кучайганидан рўзасини очса, каффорат лозим бўлмайди. Касал киши кундузи тузалиб қолса, ўша куни куёш ботгунича емай-ичмай туриши лозим.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Шарқлик йигитларни танлашяпти

Фан номзоди Елена Спиркина айтишича, москвалик аёл-қизлар мустаҳкам никоҳ бахтини шарқдан келган йигитлардан излашяпти. Улар болалигида ўз ота-оналаридан тополмаган нарсаларини мусулмон йигитлардан топгандек бўлишмоқда...

10

Саҳобалар ҳаёти

ФОТИМА БИНТИ АСАД

20

Абу Толибнинг аёли Фотима кичкина Муҳаммадга у уйларига келганидан унга меҳр-муруват ва шафқат кўрсатди. Ўз фарзандларидан ҳам кўра кўпроқ Муҳаммадни ўйлар, жону дилдан парвариш қилар эди.

Ибратли ҳикоялар

ДАРАХТНИНГ УСТИДА
БЎЛСА ҲАМ, ПУФАГИМ БОР

— Энди қайсинисини бера-сиз, амаки?

— Сеники дарахтда қолди, болакай. Хоҳласанг, яна чиқиб ол.

28

“...Амалга ошираётган улкан ишларимиз аввало ўзлигимизни, тарихий илди-ларимизни англашга, дину диёнатимизни асраб-авайлашга қаратилган бўлиб, биз шу асосда Ислom динининг ҳаққонийлиги ва поклиги, инсонпарварлиги ва бағрикенглиги, одамзотни доимо яхшилик ва эззуликка чорлаши билан боғлиқ тушунчаларни, бир сўз билан айтганда, унинг маърифий моҳиятини нафақат юртимиз, балки бутун дунё жамоатчилигига етказишни ўз бурчимиз деб ҳисоблаймиз”.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг табрик хатидан

ИСЛОМ МАДАНИЯТИ НАМОЙИШИ

Шу йилнинг 14—15 август кунлари Тошкент ва Самарқандда “Ўзбекистоннинг Ислom цивилизацияси ривожига қўшган ҳиссаси” мавзуида халқаро илмий-амалий анжуман бўлди. Мазкур анжуманга дунёнинг ўттиздан ортиқ мамлакатидан юздан зиёд таниқли олимлар, давлат ва жамоат арбоблари, фан, маданият соҳаси ходимлари таширф буюришди.

Анжуман Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислom Каримовнинг иштирокчиларга йўллаган табрик хати билан очилди.

Сўнг меҳмонларга сўз берилди. Ислom Конференцияси Ташкилоти (ИКТ) раҳбари Акмалиддин Эҳсонўғли, Араб Давлатлари Лигаси Бош котиби Амр Муса, ISESCO маданият ва алоқа бошқармаси бошлиғи Мустафо Аҳмад Али, ЮНЕСКО Бош конференцияси раиси Мусо ибн

Жаъфар Ҳассан, ИКТ қошидаги Ислom маданияти ва санъати тадқиқотлари (IRCICA) директори Холид Эрен, Имом Бухорий номидаги республика илмий-маърифий маркази директори Зоҳидулло Мунавваров, Кувaйт давлати адлия, Ислom ва вақф ишлари вазири Абдуллоҳ Маътуқ, Араб университетлари уюшмаси Бош котиби Солиҳ Ҳошим, Саудия Арабистони подшоҳлиги Ислom ва вақф ишлари вазири маслаҳатчиси Мажид Туркий, Жазоир олий Ислom кенгаши раиси Буамран Ших, Кавказ мусулмонлари диний бошқармаси раиси, Озарбойжон муфтийи Оллоҳшукур Пошшозода каби нуфузли халқаро ташкилот раҳбарлари Ўзбекистон олимларининг Ислom ҳазорасига, жаҳон фан ва маданияти ривожига қўшган улкан ҳиссаси ҳақида тўлқинланиб гапирдилар.

* * *

Шу кунни юртбошимиз Ислom Каримов Оқсаройда анжуман иштирокчиларидан бир гуруҳи билан учрашди ва Ислom олами олдида турган энг долзарб ва муҳим вазифаларга эътибор қаратиб, тўртта масала хусусида алоҳида тўхталди:

— Ислom умматини бир мақсад атрофида бирлаштириш, унинг таркибида тарқоқлик ва қарама-қаршиликка йўл қўймаслик;

— таълим-тарбия соҳасига алоҳида эътибор бериш, мавжуд барча имкониятларни мана шу мақсад йўлида сафарбар этиш;

— қашшоқлик ва камбағалликка қарши курашиш;

— Ислom таълимотининг моҳиятини, унинг инсонпарварлик, мўътадиллик ва маърифатпарварлик хусусиятлари ва аломатларини дунё миқёсига кенг тарғиб этиш.

Анжуман 15 август кунни Самарқандда Мирзо

Улуббек мадрасасида давом этди. Унда сўзга чиққан нотичлар Ўзбекистоннинг Ислom маданияти тараққиётига фақат ўтмишдагина эмас, бугун ҳам ҳисса қўшиб келаётганини таъкидлашди.

Меҳмонлар 2750 йиллик тўйини қаршилаётган кўҳна ва навқирон Самарқанднинг қадимий обидаларини зиёрат қилишди, янги иншоотлар билан танишишди.

Кўйида анжуман иштирокчиларидан айримларининг маърузаларини жузъий қисқартишлар билан эътиборингизга ҳавола этамиз.

Мустафо АХМАД АЛИ,

Фан, таълим ва маданият масалалари бўйича Ислom ташкилоти (ISESCO) вакили:

— Ўзбекистон Республикаси ҳукуматида ушбу анжуманни юқори даражада ташкил этгани учун ISESCO раҳбарияти номидан чуқур миннатдорлик билдираман. Шу ўринда, ISESCOнинг Ўзбекистон Республикаси билан маданий, илмий ва тарбиявий соҳаларда Ислom уммати учун манфаатли бўлган дастурлар ва мақсадларни амалга оширишда ҳамкорлик қилишга тайёрлигини таъкидламоқчиман.

Ислom маданиятида муҳим ўрин тутган Ўзбекистон маданий ютуқларини ёритишга бағишланган бундай анжуман ва учрашувларни ўтказишга тўла ҳаққидир. Ўзбекистон Ислom ва инсоният маданиятининг уйғунлашувини давом эттириб келмоқда. Тошкент, Самарқанд, Бухоро ва Хива каби тарихий шаҳарларда қад кўтарган маданий-меъморий обидалар фикримизга далилдир. Бундан ташқари, мазкур минтақа Ислom тарихида чуқур илмий из қолдирган буюк имомлари билан ажралиб туради. Улар ўзларининг илмий ва ахлоқий фазилатлари билан машҳур бўлиб, гуманитар соҳада фаолият олиб борган олимлардир. “Ал-жомеъ ас-саҳиҳ” китоби муаллифи Имом Муҳаммад ибн Исмоил Бухорий, Куръон тафсири бўйича “ал-Кашшоф”, ҳадис илми ҳақидаги “Ал-Фоиқ”, тилшунослик йўналишида “Асас ал-Балоға” китоблари муаллифи Имом Абулқосим Маҳмуд ибн Умар Замахшарий ҳамда табиб, физик, адабиётшунос “Истиаб фи Тастиҳил ард”, “Ал-ажаиб ат-тиббийа вал ғараиб ас-синаийа” китоблари ва бошқа бир қатор асарлар муаллифи Абу Райҳон Муҳаммад ибн Аҳмад Беруний шулар жумласидандир.

Хай ШУИН,

Хитой Халқ Республикаси:

— Хитой манбаларида Бухоро ва Самарқанд каби машҳур ўзбек шаҳарларининг номи кўп уч-

райди. Бу шаҳарлар тарихи Хитойда Ислom динининг ёйилиши ва равнақи билан чамбарчас боғланиб кетган. Ислom тарихини ўрганиш жараёнида шундай хулосага келиш мумкин: Хитойга ислomият Ўрта Осиёдан келган, Хитой ислomий маданиятининг шаклланиш бешиги эса, Бухородир. Бухоро мусулмонлари Хитойда Ислomнинг тарқалиши ва тараққий этишига улкан ҳисса қўшишган.

Хитойнинг Юн Нан вилоятида Ислom дини тарқалишида бухоролик дин арбоби Саййид Жалол Шамсуддиннинг ҳал қилувчи хизмати бор. Энг машҳур Хитой тарихчиси Бай Шоуи биринчи бўлиб Саййид Жалол Шамсуддиннинг (1211-1274) ҳасби ҳолини ўрганган, унинг авлодлари Хитойдаги Хуй миллатининг бир қисмига айланиб кетганини исботлаган. Улар мўғул армияси таркибида Бухородан Хитойга келишган. Уч йил ўтиб, Саййид Жалол Юн Нан вилоятига ҳоким қилиб сайланган, уни олти йил моҳирлик билан бошқарган. Унинг даврида бу ўлкада Ислom дини кенг ривожланди. Кейинчалик унинг тўрт ўғли ва икки набираси ҳам вилоятда раҳбарий вазифаларда хизмат қилди.

Бундан ташқари Саййид Жалол Шамсуддин ва унинг авлодлари Хитой жанубидаги бу ўлкада кўплаб масжидлар қуришди. Мин сулоласи даврида бир неча Ислom институтлари очилиб, уларда Имом Бухорий тўплаган ҳадислар ўрганила бошлади. Ўрта Осиё тиббиётини ҳам Хитойга ўзбек мусулмонлари келтиришди. Бухоролик аллома Ибн Сино китоблари асосида хитойлик доришунос Хитой тиббиёт илмига ҳозиргача таъсир кўрсатиб келаётган “Тиб қомуси”ни ёзди.

Шайхулислам Оллоҳшукур ПОШШОЗОДА,

Кавказ мусулмонлари бошқармаси раиси:

— Бугун шуни фахр билан айта оламани, табаррук ўзбек заминини мен иккинчи ватаним деб ҳисоблайман. Айнан Имом Бухорий, Термизий, Хоразмийлар юртида исломий илмларни эгаллаб, олий диний маълумот олдим. Айнан улуғ устозим Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохон тавсиялари билан бундан йигирма етти йил муқаддам Кавказ мусулмонлари бошқармасининг раиси этиб сайландим. Озарбойжонлик марҳум академик Зиё Бунёдов “Хоразмшохлар — Ануштегинлар давлати” (1097-1231) китоби учун “Хоразмнинг фахрий фуқароси” унвонига мушарраф бўлди. Мовароуннаҳр диёри асрлар давомида улуғвор масжидлари, мадрасалари, бой кутубхоналари, машҳур олимлари туфайли Ислам дунёсининг етакчи маърифий марказларидан бўлиб келган.

Зоҳидулло МУНАВВАРОВ,

сиёсий фанлар доктори, профессор (Ўзбекистон):

— Ватанимизнинг Ислам тамаддунидаги ўрнини белгилаб турадиган яна бир омил — турли хил санъатлар билан боғлиқ исломий тасаввурлар ҳаётий кўринишларда ифодасини топди. Бу салоҳият минтақамизда, асосан, куйидаги кўринишларда намоён бўлган: бинолар ва иншоотларнинг безаклари сифатида ишланган юксак хаттотлик маҳорати билан жилоланган ёзувлар; маъмурий ва диний бинолар ҳамда ўқув муассасаларини ички ва ташқи безашда ишлатилган санъатлар; турли фанларга оид қўлёзма асарларининг бадиий таъсирини кучайтирган миниатюра ва унвонлар санъати ва ҳоказо.

Гарчи Оврупа ва ҳатто айрим мусулмон манбаларида ҳам илк бор қоғоз ишлаб чиқарилган жойлар сифатида Бағдод (IX аср) ва Қоҳира (X аср) деган фикр оммалашган бўлса-да, аслида, ушбу кашфиётнинг асл юрти айнан Ўзбекистондир. Самарқанд қоғозини ишлаб чиқариш VIII аср ва ҳатто ундан ҳам илгарироқ йўлга қўйилгани ҳақида ишончли манбалар далолат беради.

Бугунги Ўзбекистон Шарқ қўлёзмалари жамланган дунёдаги энг йирик марказлардан биридир. Мамлакатимиз илмий муассасалари ва ўқув юртларида сақланаётган, ҳам бизнинг халқимиз, ҳам Ислам дунёси учун бирдек юксак қимматга

эга қўлёзмалар сони юз мингдан ортиқдир.

Усмоҳон АЛИМОВ,

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий:

— Ислам маданияти зоҳирий ва ботиний кўринишларга эга. Зоҳирий деганда, масжиду мадрасалар, кийиниш, маросим ва турли тадбирлар тушунилса, ботиний маданият деганда, ҳар бир мусулмоннинг имон-эътиқоди, дунёқараши, хулқ-атвори ва ўзгалар билан бўладиган муомаласи каби маъноларни англаймиз.

Зоҳирий маданиятда ҳам, ботиний маданиятда ҳам бизнинг диёримиз доимо пешқадам бўлиб келган, ҳеч бир мусулмон мамлакатидан ортада қолмаган. Бунинг исботи сифатида Самарқанд, Бухоро, Хива, Урганч, Қарши, Шаҳрисабз, Термиз, Фарғона, Тошкент ва бошқа вилоят, шаҳар ва туманларда мағрур қад кўтариб турган меъморий обидаларни кўрсатиш мумкин. Уларнинг шарқона исломий шаклу безаклари, нақшу битиклари ва улуғвор ҳашамати, асрлар давомида дунёни лол қолдириб келмоқда. Мустақиллик шароитида ушбу анъаналар янгидан ҳаётга қайтмоқда, бундан-да муҳими — уларни давом эттира оладиган янги авлод дунёга келмоқда. Ҳозирги кунларгача таъмирланган ва янгидан қурилган исломий мазмун-моҳиятли улкан иншоотлар бунинг ёрқин исботидир.

Исламий маданиятнинг нозик бир кўринишлари борки, улар билан бизнинг халқимиз алоҳида фахрланса арзийди. Улар — меҳмоннавозлик, камтарлик, андиша, ўзаро иззат-ҳурмат, кечирувчанлик, нонни эъзозлаш, овқатланиш одоби, болажонлик, меҳр-оқибат, силаи раҳм каби умуминсоний қадриятларким, бу фазилатларнинг асосий манбаи Қуръони карим оятлари ва ҳадиси шарифлардир. Халқимиздаги бу каби хусусиятларни хорижий мамлакатлардан юртимизга ташриф буюриб, меҳмон бўлиб кетган дин ва давлат арбоблари эътироф этиптилар.

АЛЛОҲНИНГ ЭҲСОН-МАРҲАМАТИ

Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Аллоҳ таборака ва таолодан ривоят қилган ҳадиси қудсийда бундай дейилади: “Аллоҳ таоло яхши ва ёмон амалларни белгилаб, уларни баён қилиб қўйган: ким бир яхшилик қилмоқчи бўлса-ю, уни қилолмаса, Аллоҳ таоло Ўз ҳузурда унга бир комил яхшилик ёзади, агар у қилмоқчи бўлгани яхшиликни оз қилса ва амалга оширсин, Аллоҳ таоло Ўз ҳузурда унга ўн яхшиликдан бошлаб етти юздан ошиқ яхшилик ёзади. Агар у бирор ёмонлик қилмоқчи бўлса-ю, уни қилолмаса, Аллоҳ таоло Ўз ҳузурда унга бир тўла яхшилик ёзади. Агар у қилмоқчи бўлгани ёмонликни қилса, Аллоҳ таоло унга битта ёмонлик ёзади» (Бухорий ва Муслим ривоятлари).

Баззор “Муснад”ида Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганларини нақл этади: «Амаллар етти турлидир. Икки амалга ажри тўлиқ берилади.

унга битта гуноҳ ёзади... Етти юз ажр бериладиган амал Аллоҳ таоло йўлида эҳсон қилинган эҳсондир».

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

“Аллоҳ йўлида молларини инфоқ-эҳсон қиладиган кишиларнинг мисоли (худди ҳар бир бошоғида юзтадан дони бўлган еттита бошоқни ундириб чиқарган бир донга донга ўхшайди. Аллоҳ хоҳлаган кишиларга бир неча баробар қилиб (савоб) беради. Аллоҳ (фазлу қарами) кенг ва билгувчидир” (Бақара, 261).

“Агар (заррача) яхшилик бўлса, уни бир неча баробар қилур, яна Ўз ҳузурдан улуг ажр ато этур” (Нисо, 40).

Яна бир амал рўзадир. Аллоҳ таоло бундай дейди: “Одам фарзандининг рўзадан бошқа ҳамма амаллари ўзигадир. Фақат рўза Менгадир. Рўзанинг муқофотини Мен бераман”. Рўзанинг ажри қанчалигини фақат Аллоҳ таоло билади.

Имом Муҳиддин Закариё ибн ШАРАФ НАВАВИЙ

«Қирқ ҳадис» китобидан. («Мовароуннаҳр», 2005, 100-бет).

“Ким ёлғон сўзни ва ёлғонга амал қилишни тўхтатмаса Аллоҳ таоло унинг ёмай-ичмай қўйишига муҳтож эмасдир” (Имом Бухорий).

Анасдан (розийаллоҳу анҳу) “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шом намозини ўқишдан олдин бир неча хўл хурмо ердилар, агар хўл хурмо бўлмаса, бир неча қуруқ кичик хурмо ердилар, агар у ҳам топилмаса, бир неча қултум сув ичардилар” (Абу Довуд, Термизий).

Икки амалга биттадан ажр берилади. Бир яхши амалга ўнта ажр берилади. Ва яна бир яхши амалга етти юз ажр берилади. Бир амал бор, унинг ажрининг ҳисобини Аллоҳдан бошқа ҳеч ким билмайди.

Биттадан ажр бериладиган икки амалдан бири амалга оширилмаган яхшилик ўйи. Аллоҳ унга битта яхшилик савобини ёзади. Иккинчиси — қилинган бир ёмонлик. Аллоҳ

РАМАЗОН КЕЛДИ ЭШИГИНГИЗГА

Рамазон рўзаси ва унинг ҳукми

Рамазон ойи давомида рўза тутиш ақлли, балоғатга етган, узри бўлмаган мусулмон эр ва аёлларга фарздир. Аллоҳ таолога қурбатни ният қилиб, тонг отганидан қуёш ботгунича емаслик, ичмаслик ва жинсий яқинлик қилмаслик рўзадир. (Ой дейилганида албатта ўттиз кун деб тушунмаслик керак. Баъзан рамазон ойи йигирма тўққиз кун бўлиб ҳам келади.)

Рамазон рўзасини тутмасликка боис узрлар

1. Мусофирлик. Мусофир сафари давомида қийинчиликка дуч келиши ё дуч келмаслигидан қатъи назар, рамазон рўзасини тутмаса бўлади. Аммо сафари давомида машаққат бўлмаса, рўза тутиши фазилат ҳисобланади. Рамазон ойида тонг отганидан кейин сафарга чиққан киши ўша куни рўзасини очмаслиги зарур. Шунингдек, мусофир кундузида юртига кириб

борадиган ё муқим бўладиган бўлса ҳам, ўша куни рўза тутиши керак. Агар ўша куни рўза тутмаса, қуёш ботгунича емай-ичмай туриши вожибдир.

2. Касаллик. Дардининг зўрайишидан ё чўзилишидан қўрқса, касал киши рамазон рўзасини тутмаслиги мумкин. Рўза тутган дардман киши дардининг кучайганидан рўзасини очса, каффорат лозим бўлмайди. Касал киши кундузи тузалиб қолса, ўша куни қуёш ботгунича емай-ичмай туриши лозим.

3-4. Ҳомиладорлик ва эмизикли бўлиш. Ҳомилали ва эмизикли аёл, ўзининг ё боласининг соғлигига зарар бўлса, рамазон рўзасини тутмаслиги жоиздир.

5-6. Ҳайз ва нифос. Аёллар ҳайз ва нифос ҳолатида рўза тутишлари мумкин эмас. Рўза тутаетган аёл ҳайз кўриб қолса ё кўзи ёриб нифос қонини кўрса, рўзасини очади. Ҳайз ё нифос қонидан тонг отгач тоза бўлган аёл ўша куни рўза тутмайди, лекин қуёш ботгунича емай-ичмай туриши вожибдир.

7. Қариллик. Рўза тутишга қуввати етмайдиган чол ва кампир рамазон рўзасини тутмайди. Улар рамазоннинг ҳар бир куни ҳисобидан фитр садақаси миқдоридан фидя беради. Аммо рамазон ўтганидан сўнг чол ё кампир қувватга кириб қолса, рамазон рўзасини қазо қилиб тутиб бериши керак. Шунингдек, мусофир муқим бўлгач, касал соғайгач, ҳомиладор ва эмизикли аёл зарар хавфи кетгач, ҳайз ё нифосдаги аёл тоза бўлгач, рамазон рўзасидан тут-

маган кунларининг қазосини тутиб беришлари лозимдир.

Рўза нияти

“Аллоҳ таоло учун рўза тутаман”, деб қалбдан ўтказиш ниятдир ва шу кифоядир. Рамазон ойи рўзасининг ҳар бир куни учун алоҳида ният қилинади. Қуёш ботганидан бошлаб рўзага ният қилиш мумкин. Лекин саҳарлик қилиш суннат бўлади. Саҳарда уйғонолмай қолган киши рамазон рўзасига қуёш оғмасидан олдин ният қилиб олса бўлади. Бу ҳолда мазкур вақтгача бирор нарса емаган ё ичмаган бўлиши шарт. Агар бирор нарса еб ё ичиб қўйган бўлса, қуёш ботгунича емай-ичмай туриши вожиб ва рамазондан сўнг шу куннинг рўзасини қазо қилиб тутиб беради.

Рўзани бузувчи нарсалар

Рамазон рўзасини тутаетган киши одатда ейиладиган ё даво бўладиган нарсаларни қасддан еб-ичса ё жинсий яқинлик қилса, рўзаси бузилади ва унга ўша кун рўзасининг қазосини тутиши ва каффоратни адо қилиши вожиб бўлади. Каффорат икки ой узлуксиз рўза тутиш, агар кучи етмаса, олтмиш камбағални бир бор тўйдиришидир.

Рўза бузилган бир неча ҳолда рўза тутувчи фақат ўша кун рўзасининг қазосини тутиб бериши лозим бўлади:

— агар рўза тутувчи хато қилиб рўзасини бузса — маса-

лан, тонг отганида “тонг отгани йўқ” ё қуёш ботмаганида “қуёш ботди” деб ўйлаб еб-ичса;

— рўзадорлиги эсида бўлиб оғзи ё бурнини чайганида томоғига сув кетса;

— уни мажбурлаб егишса ё ичиришса;

— терисининг тешиқчаларидан ўзга йўллардан ошқозони ё димоғига дори ё овқат етса;

— ўзини зўрлаб оғзи тўла қусса;

— данак, тошча каби нарсаларни ютса ё ўзи ичига тутун тортса (чекса) рўзаси бузилади ва фақат ўша кун рўзасининг қазосини тубиб берши лозим бўлади.

Рўзани бузмайдиган нарсалар

Рўза тутувчи рўза тутаётганини унутиб еб ичса ё рўзани

Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинади. Расулulloх (соллаллоху алайхи ва саллам) айтдилар: Аллоҳ таоло: “Одам фарзандининг рўзадан бошқа ҳамма амаллари ўзигадир. Фақат рўза менгадир. Унинг мукофотини Мен бераман”, деб марҳамат қилди.

Рўза қалқондир. Сизлардан бирингиз рўза тутган кунинда уят сўзлар айтмасин, овозини кўтармасин. Агар бирортаси уни сўкса, ё уришса “Мен рўза тутганман”, десин. Жоним измида бўлган Зотга қасам, рўза тутган киши оғзининг ҳиди Аллоҳ таоло ҳузурини мушкнинг ҳидидан ҳам шириндир. Рўза тутганга икки қувонч бор: ифторлик қилганида (оғзини очганида ҳамда Парвардигори ҳузуринида — рўза тутгани учун қувонади” (Имом Бухорий).

бузадиган бошқа бирор нарса қилса, — масалан оғзини чайганида сув ичиб қўйса, — рўзаси бузилмайди. Аммо рўза тутаётганини унутиб, бирор нарса еяётган ё ичаётганида рўзаси эсига тушса, оғзидагини ютиб юбормаслиги керак. Агар бу

ҳолда оғзидагини ютиб юборса, ўша кун рўзасининг қазосини тутиш ва каффоратни адо қилиш унга лозим бўлади.

Яна қуйидаги ҳолларда рўза бузилмайди:

— рўза тутаётган киши кўзига сурма қўйса, баданига ёғ суртса, қулоғига сув кирса (қулоғига ёғ томизса, рўзаси бузилади);

— томоғига пашша, чанг ё тутун кирса, кўзёшининг ё терининг бирикки томчиси томоғига кетса, тишлари орасидан чиққан тупугидан оз миқдордаги қонни ютса (агар тупуги билан тенг

ё ундан кўп бўлса, рўзаси очилади);

— лабидаги тупугини ютса, тишлари орасидаги нўхатдан кичик таом қолдиғини ютса, кўнгли айниб қусса, эҳтилом бўлса ва яна бир неча ҳолда рўзаси очилмайди.

ТАРОВЕҲ НАМОЗИ

Рамазон ойида таровеҳ намозини ўқиш суннати муаккададир. Таровеҳ намозини жамоат билан ўқиш суннати кифоядир.

Таровеҳ намози хуфтон намозининг суннатидан сўнг витр намозидан олдин ўқилади. Таровеҳ намози йигирма ракатдир. Ҳар икки ракатдан сўнг салом берилади.

Ҳар тўрт ракатдан сўнг, яъни, икки саломдан кейин ҳамда витр намозидан олдин тўрт ракат намоз ўқиш миқдорича дам олинади. Дам олишда тасбеҳ ё таҳлил айтиш ё жим ўтириш мумкин. Тасбеҳ айтиш мустаҳабдир.

Таровеҳ намозининг ҳар биринчи ракатида, бошқа намоз-

лардаги каби имом ҳам, қавм ҳам сано ўқийди. Имом таъаввуз (аъзу) ва тасмия (бисмиллаҳ) айтади. Руку ва сужуд тасбеҳлари учтадан айтилади. Таровеҳ намозида, жамоатга малол келади, деган ўйда намознинг суннатлари асло тарк этилмайди. Саловот ўқилади. Қавма ва жалсага риоя этиш суннатдир.

Барча намозларда, жумладан, таровеҳ намозида ҳам қироатни тажвид талабларига мувофиқ қилиш фарздир. Таровеҳ намози давомида, рамазон ойи ичида Қуръони каримни бир марта хатм қилиш суннатдир. Уламоларимиз, Қадр кечаси дея қилган ҳолда рамазон ойининг йигирма еттинчи ке-

часи таровеҳида хатм қилишни мақбул кўришган. Бунинг учун Қуръони карим оятлари 540 рукуга тақсим этилиб, мушафларга белги қўйилган.

Имом таровеҳ намозида жамоат тоқатига мувофиқ миқдорда қироат қилиши лозим. Шунинг учун жамоат тоқатидан келиб чиқиб, таровеҳ намозида бир узун ё уч қисқа оят ўқиш мумкинлигига, яъни Аср ва Ихлос каби сураларни ўқиш жоизлигига фатво берилган.

Рамазон ойи давомида витр намози таровеҳ намозидан сўнг жамоат билан ўқилади.

Муҳаммад Шариф ЖУМАН
тайёрлади

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Мусулмон аёлининг ўрни

Малайзиянинг Куала Лумпур шаҳрида “Замонамизда мусулмон аёлининг ўрни: бугунги аҳвол ва истиқбол” мавзuida халқаро анжуман бўлиб ўтди. Малайзия халқаро Ислом университети ва Малайзия исломий бирлик халқаро институти мазкур анжуман ташаббускори бўлишди.

Университет ректори Саид Абулла Идид айтишича, анжуманда асосий эътибор хотин-қизлар ҳуқуқларини химоя қилишни ҳамда Ислом оламида аёллар

аҳволини яхшилашни кўзлаган таклиф ва режаларга қаратилди. Анжуманда мавзуга оид юздан ортиқ маъруза тингланди.

Islam Online

Илм-фан ютуқлари кўргазмаси

АҚШнинг Нуй Жерси шаҳрида “Ислом оламида илм-фан ютуқлари” кўргазмаси очилди. MTE Studios маслаҳат ширкати ташкил этган кўргазмани мамлакатнинг бошқа шаҳарларида ҳам намойиш этиш режалаштирилган.

Физика, математика, фалакшунослик, учиб мосламалари, тиббиёт, сув манбаларини бошқариш, санъат ва меъморлик соҳаларидаги ютуқлар, ихтиролар кўргазмага қўйилди. Милодий 880 йилда Аббос ибн Фирнас ихтиро қилган учиб аппарати, XIII асрда тайёрланган жарроҳлик асбоблари, 1242 йили ироқлик олим Али ибн Нафий тузган инсон

қон айланиш тизими диаграммаси, Ал-Хоразмий расадхонаси ускуналари шулар жумласидандир.

Эркин фан маркази вице-президенти Ла Бара айтишича, бу кўргазма исломий тараққиёт улғуворлигини намойиш этади.

“Ислам для всех”

Австралия ёрдами

Жакарта шаҳрида Австралия элчиси мазкур мамлакат Индонезияда таълимни ривожлантиришга ўттиз миллион доллар ёрдам маблағи ажратишини маълум қилди.

Лойиҳага биноан икки мингдан ортиқ мактаб, жумладан, йигирма вилоятдаги беш юз мадраса таъмирланади. Ўрта таълим мактабларида қўшимча уч юз ўттиз минг ўқувчи ўрни очилади. Бошланғич

мактаб ўқитувчилари малакасини ошириш курслари ташкил этилади. Лойиҳа 2009 йил ўрталаригача тўла амалга оширилиши керак.

IINA

Шарқлик йигитларни танлашяпти

Кейинги ярим йил мобайнида Москвада олти минг никоҳ рўйхатга олинган бўлса, шунинг чорак қисми хорижликлар, қўшни республикалар фуқаролари билан тузилгани аниқланди.

Махсус муассасалар тадқиқот ва сўровлари натижасига кўра, москвалик аёлларнинг мусулмон халқлар вакиллари, жумладан, чеченлар, ингушлар, озарбойжонлар би-

лан оила куриши кўп кузатилади. Нима учун? Чунки мусулмон эрлар ароқ ичмайди, сигарет чекмайди, кўп ва сидқидилдан меҳнат қилади, оила эҳтиёжларини яхши таъминлайди, серфарзанд бўлишни истайди.

Амалий психология ва руҳият таҳлили институти ректори, фан номзоди Елена Спиркина айтишича, москвалик аёл-қизлар мустаҳкам никоҳ бахтини шарқдан келган йигитлардан излашяпти. Улар болалигида ўз ота-оналаридан тополмаган нарсаларини мусулмон йигитлардан топгандек бўлишмоқда... Аҳолини рўйхатга олиш муассасалари хабарига кўра, 2007 йилнинг олти ойида Москвада бултургидан салкам икки ярим минг нафар кўп чақалоқ туғилган.

МТРК "Мир"

Нарвадаги учрашув

Еврупа парламенти президенти, олмониялик демократ Ханс Герт Поттеринг Нарва шаҳрида (Эстония) маҳаллий мусулмонлар вакиллари билан учрашди. Нарва татарлар жамоаси бошлиғи Марям Малишева Европарламент президентиغا Эстония мусулмонлари муаммолари, жумладан, жомеъ масжиди куриш, жамият ҳаётига фаол аралашуш борасидаги тўсиқлар ҳақида гапириб берди.

Эстония заминида мусулмонлар яшай бошлаганига юз йилдан кўп вақт бўлди. Уларнинг кўпи Эстонияни ўз ватани деб билади. "Эстония исломий ярим ойи" маълумотиغا кўра, 1928 йилдан буён мамлакатда мусулмонлар жамоаси фаолият юритиб келяпти. Бугунги кунда улар сони ўн минг кишидан ортиқ. Иккинчи жаҳон урушига қадар Таллинда масжид ҳам ишлаб турган.

"Молодежь Эстонии"

Гудермесда ўтган анжуман

Чеченистон Республикаси Президенти Рамзон Қодиров "Ислом тинчлик, аҳиллик дини" мавзуида ўтказилган халқаро тинчликсеварлик анжумани муносабати билан мамлакат муфтийи Султон Мирзаев ҳамда республика ҳукумати раҳбарлари билан амалий учрашув ўтказди.

Рамзон Қодиров таъкидлашича, Чеченистонда халқаро тинчликсеварлик анжуманини ўтказиш таклифини республика вакилларининг Маккаи мукаррамага сафари чоғида Саудия қироли Абдуллоҳ II ҳам қўллаб-қувватлаган эди.

Ушбу анжуман билан биз бутун дунёга кўпоровчилик, террор чечен халқига ёт эканини, диний бағрикенглик, тинчликсеварлик халқимизнинг асосий хусусиятларидан эканини кўрсатишимиз керак, дея баёнот берди Чеченистон президенти.

Муфтий Султон Мирзаев айтишича, анжуманга таклиф этилган меҳмонлар орасида Сурия, Ироқ, Иордания, Австрия ва Польша вакиллари бор. АҚШдан эса Куръони карим маъноларини инглизчага таржима қилган мусулмон аёл ташриф буюрди.

Чеченистон диний бошқармаси маълумотиغا кўра, анжуманда Россия ва дунёнинг турли мамлакатларидан юз нафардан ортиқ дин арбоблари, олимлар иштирок этишди.

ИА Грозний-Информ

Исо (алайҳиссалом) ҳақида филм

Буюк Британияда Исо (алайҳиссалом) ҳақида исломий таълимотга суяниб суратга олинган ҳужжатли филм намойиш этилди. Куръони карим хабарига кўра, (Исо (алайҳиссалом) Аллоҳнинг ҳақ пайғамбаридир, баъзилар айтганидек, "Худонинг ўғли" эмас. У зот ўлмаган, Аллоҳ амри билан осмонга кўтаририлган. Филмда ана шу фикр бадиий талқин этилади.

ITV телеканали эфирга узатган бир соатлик филм муаллифи Мелвин Брег ан-

гликан черкови руҳида тарбия кўрган ижодкор. Аммо у мусулмонларга ҳам телеэфирда эркин фикр айтиш имконини бериш тарафдоридир. Унинг фикрича, филм Куръони карим матнига асосан суратга олингани учун ҳам ихтилофларга сабаб бўлмаслиги керак.

Филм режиссёри ва продюссери Иршод Ашраф айтишича, бир неча йирик англикан ва католик ташкилотлари вакиллари филмни суратга олиш жараёнида иштирок этиш учун таклиф қилинган, аммо таклиф жавобсиз қолган.

РИА Новости

Янги масжид очилди

Жанубий Африка Республикаси пойтахти Претория шахрининг Игл Парк туманида янги масжид очилди. Мазкур туман мусулмонлари жамоаси ўн тўрт йилдан буён тор ва ноқулай шароитларда ибодат қилиб келар эдилар.

Маҳаллий исломий кенгаш раҳбари айтишича, кўпчилик мусулмонлар йўл ҳақи тўлаб муттасил қўшни туманларда жойлашган жомеларга боришга қодир эмас. Шу боис янги масжидга эҳтиёж катта эди.

Ҳозир масжидга гиламчалар тўшаш, хабарлашув тармоқларини ўрнатиш каби ишлар амалга оширилмоқда.

Бугунги кунда Жанубий Африка Республикаси пойтахтида бир неча ўнлаб масжид ишлаб турибди.

ИНА

Фаластин муаммолари

Миллий бирлик ҳукумати раҳбари (Фаластин) Исмоил Хония ХАМАС Ғазо секторида алоҳида давлат тузиш ниятида

эмаслигини маълум қилди.

“Биз Фаластиннинг бошқа ҳудудларидан ажралган бир давлат тузмоқчи эмасмиз. Биз таркибига Ғазо сектори, Урдун дарёсининг ғарбий соҳили кирмаган Фаластин давлати тузиш тарафдори эмасмиз”, деди у.

Католиклар черкови архиепископи (Қудус) Фуод Туал ХАМАС туфайли Ғазо секторида бошбошдоқлик даври ортда қолиб, жиноятчиликка қарши кураш кучайганини, ўғирлик ва бошқа салбий ҳодисалар камайганини таъкидлади. Шунингдек, Фуод Туал Фаластин мухториятида насронийларга қарши сиёсат юритилаётгани ҳақидаги хабарлар мутлақо асоссиз ва ёлғон эканини маълум қилди.

БМТнинг Яқин Шарқ агентлиги хабарига кўра, бу ҳудудда қочоқлар сони беш миллионга етади. Уларнинг икки миллиондан камроғи Иорданияда, олти юз эллик минги Сурияда, тўрт юз эллик мингга яқини Ливанда, олтмиш уч минг нафари Мисрда яшайди. Яна ярим миллион қочоқ бошқа араб мамлакат-

лари ёки Оврупага чиқиб кетган. Фаластин ҳудудидаги лагерларда эса бир ярим миллионга яқин қочоқ яшамоқда.

Портал-Credo, РИА Новости

Британия ҳукумати қарори

Британия куrollи кучлари қўмондонлиги қўшинларни Ироқдан тезда олиб чиқишни талаб этмоқда. Лондонда чиқадиған “The Independent on Sunday” газета хабарига кўра, британиялик икки генерал: «Буюк Британия қўшинлари Ироқда нимага эришиш мумкин бўлса, ҳаммасини қўлга киритди. Энди Ироқнинг жануби-шарқида ҳеч вақо қолмади. Шунинг учун Ироқдаги беш ярим минг Британия аскарини ватанига қайтариш керак», деб баёнот беришган.

Генераллар ушбу хулосани мамлакат бош вазири Гордон Браунга йўллашди. Британия ҳукумати беш юз аскарни олиб чиқиш ҳақида қарор қабул қилди. Хабарларга кўра, қолган беш минг аскар ҳам Басра аэропорти яқинида тўпланяпти.

Islam.ru

«Ифторликлар лойиҳаси»

Қувайт закот уйи Рамазон ойи давомида Ислом оламининг йигирма тўрт мамлакати, жумладан, Миср, Ливан, Фаластин, Иордания, Баҳрайн ва Сурияда ифторликлар беришни режалаштирди.

«Ифторликлар лойиҳаси»да закот уйи билан доимий ҳамкорлик қилувчи қатор хайрия ташкилотлари иштирок этади.

Закот уйи вакили Абдуллоҳ Хайдар айтишича, ўтган Рамазонда закот уйи ўттиз бир мамлакатда икки юз ўн минг кишига ифторлик берган эди. Бу ифторликларга етмиш саккиз минг олти юз тўқсон саккиз Қувайт динори сарфланган.

ИНА

ЗАКОТ НЕЪМАТНИНГ ШУКРОНАСИ

“Закоат” сўзи луғатда “покланиш”, “ортиш” маъноларини ифодалайди. Закоат неъматнинг шукронасидир.

Эҳтиёжларидан ва қарзидан ортиб маълум миқдорга (нисобга) етган ва бир қамарий йил тўлган, ҳалол, кўпаядиган молга эга озода, болиғ, оқил мусулмонга закоат фарзидир.

Динимиз закоатни адо этиш учун бир ойни белгилаб қўймаган. Уни адо этиш муддатини ҳар бир мусулмон молининг нисобга етишига кўра белгилайди.

Закоат пул (тилла ва кумуш) дан, тижорат молларидан ҳамда чорва молларидан (қўй, эчки, қорамол ва туядан) берилади.

Турар жойдан, кийимлардан, уй жиҳозларидан, уловдан, меҳнат қуролларидан закоат берилмайди.

Пул (20 мисқол тилла ва 200 дирҳам кумуш қиймати) га тенг пул) миқдори қанча бўлганида закоат вожиб бўлишини мамлакатимизда ҳар йили Ўзбекистон мусулмонлари идораси белгилаб беради.

Бу йил тилла ҳисобига кўра пулдан нисоб миқдори бир ярим миллион сўм белгиланди.

* * *

Закоатни бераётганида ёки мулкдан ажратаётганида унинг

закоат эканини ният қилиш лозим. Фақир олаётган моли закоат эканини билиши шарт эмас.

Молидан закоатни ажратмасдан вақти-вақти билан камбағалларга мулкдан эҳсонлар улашиб турса, кейинчалик: “Мана шу муддат ичида берган садақаларим закоат ўрнига ўтсин”, деб ният қилса, закоат ўрнига ўтмайди.

Йилнинг аксарият қисмини далалардақтлаб ўтказадиган қўй, эчки, сигир ва туядан, олтин ва кумушдан, тижорат молларидан закоат, деҳқончилик маҳсулотлари ва мевалардан ушр бериш фарзидир.

Тижорат мақсадидаги отлардан ҳам закоат берилади. Юк ташиниш ва мининиш мақсадида қўлланилган отлардан, ем бе-

риб боқиладиган отлардан закоат берилмайди.

Ўттиз бошдан кам бўлган сигирлардан закоат берилмайди. Сигирлар сони ўттизга етгач, улардан икки ёшга ўтган бир дона урғочи ё эркак бузоқ закоат сифатида берилади.

Қирқтадан оз бўлган қўйлардан закоат берилмайди. Қирқтадан бир юз йигирматагача қўйлардан битта қўй закоат берилади.

Йилнинг аксар қисмида ёмиғир ва шунга ўхшаш сувлар билан суғорилган ерлар маҳсулотидан ушр берилади. Пақир ва шунга ўхшаш нарсалар воситасида суғорилган ерлар ҳосилидан йигирмадан бири ушр сифатида берилади.

Ушр беришда ернинг харажатлари чиқариб ташланмайди. Ердан олинган ҳосил қанча бўлишидан қатъи назар, ундан ушр (ўндан бири) берилади.

Ўз қишлоғи ва шаҳрида фақир кишилар бўлатуриб, закоатни бошқа қишлоқ-шаҳардаги муҳтож кишиларга юбориш макруҳдир. Аммо бошқа қишлоқ-шаҳардаги фақирлар закоат берувчининг яқинлари ёки ўз қишлоқ-шаҳридаги фақирлардан қашшоқ кишилар бўлса, закоатни уларга бериш макруҳ эмас.

ФИТР САДАҚАСИ

Фитр садақаси Рамазон ойида берилади.

Фитр садақаси зарурий эҳтиёжларидан ортиқча кумуш нисоби миқдоридаги мулкка эга бўлган мусулмонга вожибдир.

Рамазон ҳайитининг биринчи куни тонг отиши билан фитр садақасини бериш вожиб бўлади. Бу вақтдан аввал вафот этган

ёки фақир бўлиб қолган кишига Рамазон ҳайити тонги отганидан сўнг мусулмон бўлган ё туғилган ёки бадавлат бўлган кишига фитр садақасини бериш вожиб эмас.

Фитр садақасини ҳайит кунидан аввал бериш жоиздир. Уни ҳайит намозига чиқмасдан аввал бериш мустаҳабдир. Фитр

садақаси миқдори: бугдойдан икки кило, арпа, хурмо ва майиздан тўрт кило (ёки қиймати)дир. Фитр садақасини масжид ва кўприк кабилар қурилишига сарфлаш мумкин эмас.

Муҳаммад Шариф ЖУМАН
тайёрлади

Қутлуғ тўйини нишонлаётган Марғилон олиму уламолари, шоиру фузалолари, қўли гул хунармандлари, қисқаси, ҳалол ва меҳнаткаш, оқил ва оқкўнғил инсонлари билан наинки юртимизда, балки жаҳонда донғи чиққан. Кейинги йилларда Марғилонда ва марғилонликларнинг юракларида имон шубҳалари янада порлади. Шаҳар обод бўлиб, ўтган улуғлар хотирасига ўзгача ҳурмат-эҳтиром кўрсатилди, кўрсатилмоқда. Буни ҳаммадан кўпроқ Марғилон фарзандлари теран ҳис қилишади. Айниқса, қалам аҳли ўзи камолга етган юртни бошқача бир меҳр-муҳаббат нигоҳи билан кўради, тараннум этади. Шу боис таниқли шоир, Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмаси Марғилон шаҳар шубҳаси раҳбари Исмоил Маҳмуд Марғионий билан суҳбатлашгимиз келди.

ЯШАРАЁТГАН МАРҒИЛОН

— *Марғилон сизга қайси жиҳати билан ардоқли, азиз?*

— Ижодкорга болалиги кечган кенг олам ўзиникидай туюлади. Болалигимизда бир маъсум ўйин бўларди: югуриб бориб бирор нарсани ушлаб олиб: “Мана бу тош меники”, “Мана бу тут меники”, “Мана бу дархт меники”, дердик. Энди билсам, ўша бегубор, бетакрор, болаларча кечган ўйинлар она Ватанни севишга интилишни, унга эгаллик ҳиссини шакллантирар экан. Қолаверса, «Мана бу олам меники» деган содда, теран фикрга ёш қалбнинг келиши, ҳайқириклари замирида Ватанни англаш, ёш кўнғил ришталарининг ўзи тугилиб ўсган заминга абадий боғланиши табиий ҳолда акс этган бўлса ажаб эмас.

Маҳалламизда Пури Сиддиқ масжиди бўлиб, халқ тилида «Каптарли мазор» деб аталар эди. Маҳалла аҳли ибодат қиладиган бу тарихий масжид Абу Бакр Сиддиқ (розийаллоҳу анҳу) неваралари шарафига тикланган. Шожалил ва Пошшоойим мақбаралари ва орқароқда жойлашган қабристондан иборат бу жойга болалар кўп ҳам юрак ютиб бориша олмасди. Оналаримиз беш-олти ёшли

ўғилларини қўлидан тутиб етаклаб шу улуғ жойга олиб боришар, турли рангдаги беозор каптарларга дон сепар эдик. Улар одамдан қочишмас, сепган донни потир-потирлашиб бир зумда териб олишар эди. Болалигимизнинг энг маъсум, унутилмас онлари онамиз билан ушбу мазорда каптарларга дон сепиш лаҳзалари бўлган.

Бу табаррук жой қаровсиз ҳолда тўкилиб ётар, маҳалла аҳли курби етганча у ер-бу ерини суваб, оқлаб қўйса-да, ободлиги узоққа бормасди. Яхши

таъмирлашга эса, юқоридан кўрсатма йўқ. Аксинча, одамларнинг бу ерга келиб ибодат ва зиёрат қилишлари тақиқланарди. Масжиднинг каттагина бир хонаси туз сақланадиган омбор қилиб қўйилувди. Бу ҳам етмагандай, мазор, масжид мактаб болаларининг онгини заҳарляпти, уни бузиб ташлаш керак, деган кимсалар ҳам пайдо бўлди. Масжид бузилармиш, фалон масжидни бузгани мактаб ўқувчиларини олиб чиқишар эмиш, деган нохуш овозалар қулоғимизга чалинган эди. Хайрият овоза овозалигича қолди, мазор бузилмади. Менинг Марғилонни англашим, севишим «Каптарли мазор»даги маъсум каптарларга дон сепишдан бошланган.

— *«Водий дурдонаси» деб аталган Марғилоннинг ижодингизга берган тurtкилари ҳақида нима дея оласиз?*

— Тошкент давлат университетини тугатиб, бир оз муддат “Фарғона ҳақиқати” газетасида мухбирлик қилдим. Сўнг марказ адабий муҳити яна ўзига тортди. Ўн уч йилга яқин Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида ишладим. Пойтахтдаги, айниқса, бу нашриётдаги қайноқ адабий муҳит

мени тарбиялади. Ўша пайтда бу даргоҳда давримизнинг бугунги улуғ ижодкорлари фаолият кўрсатар эди. Биринчи, иккинчи, учинчи китобларим нашрдан чиқди. Жаҳон адабиёти дурдоналаридан таржималар қилдим, чоп этилди. Лекин ни-

мадир етишмаётгандай, ёзганларимдан кўнгили тўлмас, баъзилари омонатдай, ёлгондай туюлаверар эди. Бугунги порлоқ, мунаввар кунларга интилиш, буюк адибларнинг асарларидан илҳомланиб озми-кўпми ёзган машқларимдан завқланиш туйғуси мени янада чуқурроқ, тегинроқ қатламларда ижод этишга ундарди. Насиб этиб 1992 йил Марғилонга оиламиз билан кўчиб келдик. Анчагача пойтахт адабий муҳити ҳавосида қалам тебратиб юрдим. Лекин маҳаллардаги ёши улуғ, табаррук отахон ва онахонлар билан учрашувларда, мумтоз адабиётимизни, санъатимизни нозик ҳис этадиган аҳли назмлар мулоқотларида, пахта далаларда пешонаси кўёшда тобланган улар кўпроқ Аҳмад Яссавий ва Алишер Навоий, Машраб ва Бобур, Увайсий, Нодирабегим, Ҳувайдо, Ҳазиний мухлиси эканини сезиб, ҳавойи, енгил машқларимдан хижолат торгдим. Ўн етти

йил мобайнида қайтадан изландим. Китоб чиқаришга шовилмадим. Улуғлар ижодини ҳеч бўлмаса шу китобхонлар даражасида ўрганишга, билишга ҳаракат қилдим. Адабий давралардаги яссавийхонликлар, навойихонликлар, машрабхонликлар руҳимдаги бўшлиқларни қайта тўлдирди. Нозиктаъб шеър шинавандалари билан суҳбат қилганда кам сўзлаб, кўпроқ улардан тинглаш лозим эканини яна бир бор ҳис этдим.

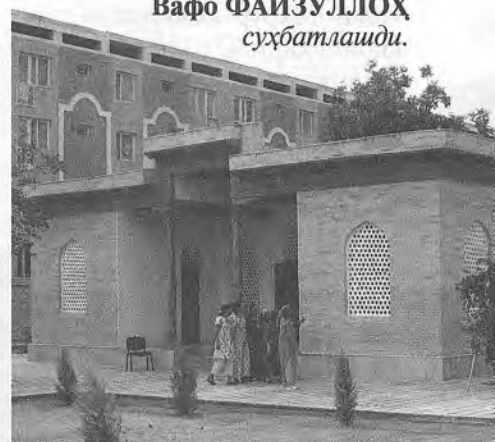
Жума намози мавъизаларининг бирида вилоят имом-хатиби Умаржон ҳожи дада (Аллоҳ раҳматига олсин) ҳазрати Яссавий ҳикматларидан, Навоий ғазалларидан оз-оз ўқиб, уларни сўзма-сўз, сатрма-сатр шундай шарҳлаб бердики, ҳали ҳеч кимдан бу даражада мукамал шарҳларни эшитмаган эдим. Намоздан сўнг Умаржон ҳожи даданинг ёнига бориб, “Устоз, ўзингиз ҳам ғазаллар битиб турасизми?” деб беихтиёр сўраганимда, унинг “Йўқ, тақсир, биз шунчаки мухлисиз, холос” дегани ҳеч эсимдан чиқмайди. Шундай мухлислар ижодкорни мунтазам тарбиялаб боради, ширга чуқур масъулият юклайди. Ижодкор шундай китобхоналарга дуч келиб қолганида уялиб қолмаслик учун чуқурроқ изланишга, улар эшитиб, тинглайдиган мисралар битишга ўзида масъулият сезади.

— *Марғилоннинг истиқлолдан кейинги қиёфаси ҳақида нима дейсиз?*

— Истиқлол Марғилонга миллий қиёфа ва руҳониятини, жаҳон тарихида тутган ўрнини қайтариб берди. У озодлик, ободлик билан бир қаторда файз, барака, имон бутунлигини олиб келди. Қалблар обод бўлди. Ислом оламида буюк салоҳияти билан юксак мақомда қадрланган даражада бўлган, “Ҳидоя” асари билан мўмину муслмонларни абадий саодат манзилига чорлаб турган Бурҳониддин Марғиноний бобо-

мизни қайтариб берди. Мумтоз адабиётимизнинг ёрқин вакиласи, шеърятимиз маликаси Нодирабегимнинг устози Увайсий онамизнинг ҳақиқий меросини тақдим этди. Қадимий Марғилон шаҳри ҳозирги гўзал ва замонавий қиёфага эга бўлди. Пури Сиддиқ мажмуасининг тарихий қиёфасида қайта тикланиши, Жаҳон отин Увайсий уй-музейининг барпо этилиши ва зиёратгоҳларининг обод бўлиши, Саид Аҳмад Ҳўжа мадрасасининг қайта таъмирланиб ҳунармандлар марказига айланиши ва “Очиқ осмон остидаги музей” кўринишида ишга туширилиши, замонавий ёшлар хиёбонининг барпо этилиши, Бурҳониддин Марғинонийнинг устози Абдулазиз Марғиноний зиёратгоҳи бўлмиш Улуғ мазор мажмуасининг қайта таъмирланиб тикланиши... буларнинг барчаси шаҳар тўйи шарофати билан амалга оширилган хайрли ишлардир. Бунинг учун Яратганга беадад шукроналар айтаман. Янги-янги тарихий қўлёзмаларнинг топилиши нур устига нур бўлмоқда. Бебаҳо адабий меросимизга айланган Фолиб Марғилоний, Абдусамат Охундада, Муфаззал Шоумаров, Фаҳмий каби яқин ўтмишда яшаб, ижод этган ўнлаб улуғ ҳамшаҳарларимиз қўлёзмалари бугунги кунда нашрга тайёрланиб, чоп этилиш арафасида турибди.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
суҳбатлашди.

МАВРИТАНИЯ ИСЛОМ РЕСПУБЛИКАСИ

Мавритания Ислом Республикаси Африка қитъасининг шимоли-ғарбида жойлашган, Ғарбий Саҳрои Кабир, Жазоир, Мали ва Сенегал билан чегарадош. Милоддан икки юз йил муқаддам Шимолий Африкадан келган барбарлар ҳозирги Мавритания худудларида қўним топишган. Милоднинг еттинчи-ўн биринчи асрларида Мавританиянинг жанубий қисми ўрта асрлардаги Гана, Текрур давлатлари таркибига кирган. Шимолий Мавритания ерларида эса Санхожа барбарларининг давлати мавжуд эди. Ўн биринчи аср ўрталарида мамлакат худудида пайдо бўлган алморавийларнинг қудратли давлати таркибига Марокаш ва Ғарбий Жазоир ҳам қўшиб олинди. Алморавийлар салтанати 1146 йилгача давом этиб, Мавританиянинг энг гуллаб-яшнаган ва қудратга тўлган даври бўлиб тарихга кирди. У

Майдони: 1.030.700 кв.км.
Аҳолиси: 2 миллион 700 минг киши.

Пойтахти: Нуакшот.
Тузуми: Ислом республикаси.
Давлат бошлиғи: президент.
Маъмурий тузилиши: 12 та вилоят ва пойтахт маъмурий округи.
Йирик шаҳарлари: Каэди, Нуадибу, Росо.
Пул бирлиги: угия.

кейинчалик Мали давлати таъсирида бўлса ҳам, Марокаш билан яқин алоқаларни сақлаб қолди.

Ўн тўртинчи-ўн бешинчи асрларда арабларнинг макил қабиласи кириб келиши билан ўлкада Ислом дини таъсири ва араблашиш жараёни кучайди. Мамлакат Тарбул Бидон

“Оқтанлилар ери” деб атала бошлади. Араб тилининг ҳасания лаҳжаси кенг тарқалди.

Ўн бешинчи асрдан мамлакатга оврупаликлар кўз олайтира бошлашди. Шўрлик мавританияликларнинг киндик қони тўкилган замин аввал португал ва испанларни васвасага солди. Улар бу ерлардан қора қул ва олтин ташиб кетиш учун мамлакат соҳилларида таянч нуқталарини ташкил этишга киришишди. Кейин ҳолландлар, инглизлар, франсузлар бостириб келишди. Франсузлар исён кўтарган тирарза ва биракна қабилаларини енгиб, ўз ҳукмронликларини ўрнатишди. 1920 йили мамлакат расман Франция колонияси деб эълон қилинди ва Сен Луи шаҳри унинг маъмурий маркази қилиб белгиланди. Иккинчи жаҳон урушидан сўнг Мавританияда миллий-озодлик ҳаракати авжга чиқди ва франсуз ҳукумати 1958 йилда унга франсуз ҳамжамияти таркибида мухторият ва конституциявий ички бошқарув органларини тузиш ҳуқуқини берди. 1960 йил 28 ноябрда Нуакшот шаҳрида Мавритания Ислом Республикаси мустақил деб эълон қилинди. 1991 йили ўтказилган миллий референдумда мамлакатнинг янги Конституцияси қабул қилинди, сиёсий маҳбуслар озод этилди ва сиё-

сий партиялар очик фаолият юрита бошлади.

Мамлакат иқтисоди асосини чорвачилик, балиқ овлаш, тоғ-кон саноати ташкил этади. Йирик шохли қорамол, кўй, эчки, туя боқилади. Водийларда хурмо, галла етиштирилади. Хоригга темир рудаси, балиқ ва балиқ маҳсулотлари чиқарилади. Четдан оғир машина-созлик маҳсулотлари, улов ускуналари, ёнилғи, қурилиш хомашёлари, истеъмол моллари, озиқ-овқат келтирилади. Асосан Франция, Испания, Италия, Белгия, Олмония, Япония каби мамлакатлар билан савдо-иқтисодий алоқа ўрнатган.

Мавритания аҳолисининг 80 фоизини араб ва барбарларнинг авлодлари — маврлар ташкил этади. Улардан ташқари бу ерда волоф, тукупер, сонинке, деннага ва бошқа қабилалар ҳам

қисми аҳли сунна вал жамоанинг моликия мазҳабидадир. Му-сулмон маврлар орасида тасавуфнинг турли тариқатлари

ҳам тарқалган. Беш минг киши (ҳаммаси франсузлар) католиклардир.

Ислом дини мамлакат ҳаётида катта таъсирга эга. Мамлакат президентлиги лавозими фақат му-сулмон сайланиши мумкин. Мавританияда ўнлаб Ислом дорилфунунлари, қорилар тайёрлайдиган ўқув юртлари фаолият кўрсатмоқда.

яшайди. Мавритания заминига Ислом кириб келган ўн биринчи асрдан буён Ислом давлат дини ҳисобланади. Мамлакат аҳолисининг 99 фоиздан кўпроғи му-сулмонлар бўлиб, уларнинг асосий

Ўтган йил августида Мавритания Ислом Республикасида ҳокимият тепасига полковник Али Муҳаммад Валий бошчилигидаги Адолат ва демократия ҳарбий кенгаши келди. Мавританиянинг Россиядаги элчиси Муҳаммад Маҳмуд Дохийнинг айтишича, ҳарбий кенгаш мамлакатда демократик ислоҳотлар йўлида катта тадбирлар ўтказяпти.

2001 йили Исломни қабул қилган собиқ америкалик анархиячи Абдул Вадуд (Сэм) Хайсмитдан “Сизнинг Исломга киришингизга нима сабаб бўлди?” деб сўрашганида, у шундай жавоб берди: “Мен кўп саёҳат қилар эдим. Мавританияда бўлганимда му-сулмонлар ҳаёти билан тани-

шиб, мен учун Исломдан муносиброқ эътиқод йўқлигини тушуниб етдим. Мавританиянинг турли бурчакларида шахсий ва ижтимоий ҳаётда динни асосий дастур қилиб олган ва шу асосда яшаётган кўплаб одамларни кўрдим. Ҳар бир инсон, ҳар бир халқ Исломни ҳар хил тушунади, аммо пировард натижаси — барча учун бир хилдир”.

Аҳмад МУҲАММАД

Манбалар:

“Страны мира”. Справочник, Москва, 2003 г., стр. 353-355.

“Атлас мира”. Справочник, Москва, 2003г.

“Ислом”. Справочник, Тошкент, “ЎзСЭ”, 1989 й, 324-бет.

Интернет сайтлари.

RHI MATLA'UL ANVOR"
i Mavlono Muborakshoh Buxoriy.
ida. Nasta'liq yozuvi. 1621 yili yozilgan

Аслида ҳам шундайми? Тарихда илм-фан ва маданият ўчоқларидан бўлган, жаҳонга юзлаб атоқли олимларни берган юртнинг халқи ҳақиқатан ҳам руслар келгунича ялпи саводсизмиди? Холис тадқиқотчиларнинг изланишлари, “қизил мафкура”га хизмат қилмаган соф манбалар бу телба-тескари, ҳавойи даъволарнинг ғирт асоссизлигини исботлаб турибди.

“Қомусул аълom”да келтирилишича, XIX асрда биргина Тошкентнинг Эски шаҳар қисмида 13 минг хонадон, 60 та мактаб бўлган. Петербургда чиққан “Отечественные записки” журнали 1821 йилги сонларидан бирида “150 минг аҳоли яшаган Самарқандда 40 та, 200 мингли нуфусга эга Бухорода эса 30 та мактаб-мадраса бўлгани”ни ёзади. 1974 йили рус тилида нашр этилган “Ўзбекистон халқлари тарихи” китобида 1894 йилда Туркистонда жами 6445 та мактаб ва мадраса фаолият кўрсатгани келтирилган. XIX асрда Ру-

ХАЛҚИМИЗ САВОДСИЗ БЎЛГАНМИ?

Мустабид тузум давридаги дарсликлар ва тарихга оид асарларда Туркистон халқининг асосий қисми саводсиз бўлган, аҳолининг бор-йўғи икки фоизигина ўқиш-ёзишни билган, деган ноҳолис ва ғайриилмий иддаоларга кўп дуч келинади. Масалан, “Сирдарё вилоятидаги маҳаллий мадрасалар аҳволи ҳақидаги маълумотлар” асарида бундай ёзилади: “1887-1888 ўқув йилида сон-саноксиз мактаблар (!) билан бирга сон-саноксиз саводсиз кишиларни кўрдик” (“Сведения”, Ташкент, 1916 г., стр. 44). Бошқа бир манбада эса: “Мусулмонлар ҳаётида бошланғич мактаблар кўп бўлишига қарамай, саводли кишилар жуда кам”, деб уқтиради (“Туркестанские ведомости”, №30). Яна бир асарда: “Ибтидоий мактаблар ҳамма қишлоқларда бор, халқ қанчалик ўқимасин, барибир саводсизлигича қолаверган” (“О долине Зеравшан”, газета “Самарканд”, 1904 г., № 113) деб ёзилган.

сиянинг Қўқон хонлигидаги элчиси бўлган Филипп Назаров аср бошларида Қўқонда ўнлаб мадраса бўлганини ёзган. Ҳатто Амир Умархон замонида хонлик ҳудудида 15 та янги мадраса барпо қилинган. Ўша давр маълумотларига кўра, хонликка кирувчи Наманган шаҳрида 39 та мадраса, мактаб ишлаб турган. Мавжуд 49 қорихонада 200 дан ортиқ мураттаб қори тайёрланган. Тадқиқотчи Н.Хаников маълумотларига кўра, Бухорода 103 та мактаб ва мадраса ишлаб турган, уларда 5000 га яқин бола таҳсил олган (С.Соатов. “Ўзбекистон ССР тарихидан ўқув қўлланмаси”, Тошкент, “Ўқитувчи”, 1973, 27-бет).

Туркистон халқларининг қанчалик саводхон бўлганини ҳатто рус олимларининг баъзилари ҳам тан олишади: “Мусулмон мактаблари шунчалар кўпки, расман беш минг дейишади, аслида эса эҳтимол ўн мингдан ортиқдир” (ЦИА УзССР, ф.47, “Записки

Наливкина о мактабах Туркестана в 1894 г.). 1878 йилда Фаргона водийига келган академик А. Миддендорф уч ой мобайнида аҳолининг саводхонлик даражасини ўргангач, бу ердаги мусулмон аҳолининг ёппасига саводхон экани ҳақида хулосага келди ва бу ҳолат Россиянинг халқ маорифи арбобларига катта маломат эканини ёзди (*“Очерки Ферганский долины”, СПб, 1882г., стр. 362.*

. Масалан, В.П. Наливкиннинг ёзишича, риёзиёт (математика) ва ҳандаса (геометрия) мадрасаларда ўқитилган асосий фанлардан саналган. Бундан ташқари мадрасаларда жуғрофия, метафизика, космография, фалсафа каби фанлардан ҳам дарс ўтилган. Талабалар физика, тиббиёт, кимё, тарих каби фанларни мустақил ўрганишган. “Мантиқ таҳзиб” дарслигида қадим юнон фалсафасига Исломнинг муносабати баён қилинган бўлса, “Шамсия” китобида мантиқ асослари очиб берилган.

Демак, мустамлакачилар халқнинг саводхонлик даражасини белгилашда минг йиллар мобайнида шаклланган ва исломий билимлар асосига қурилган таълим тизимини бутунлай инкор қилишгани ва рус-тузем мактабларида таҳсил олганларнигина саводхон санашгани очиқ кўриниб турибди. Ваҳоланки, энг камайтириб келтирилган маълумотларда ҳам Туркистон аҳолисининг учдан бир қисми ўқиш-ёзишни биладиган даражада саводхон бўлгани қайд этилади.

Аҳмад ТУРСУН

ҲАСТИМОМЛИКЛАР СЎЗЛАЙДИ

Шукрулло АЗИМОВ,
“Истиқлол” маҳалласи раиси муовини:

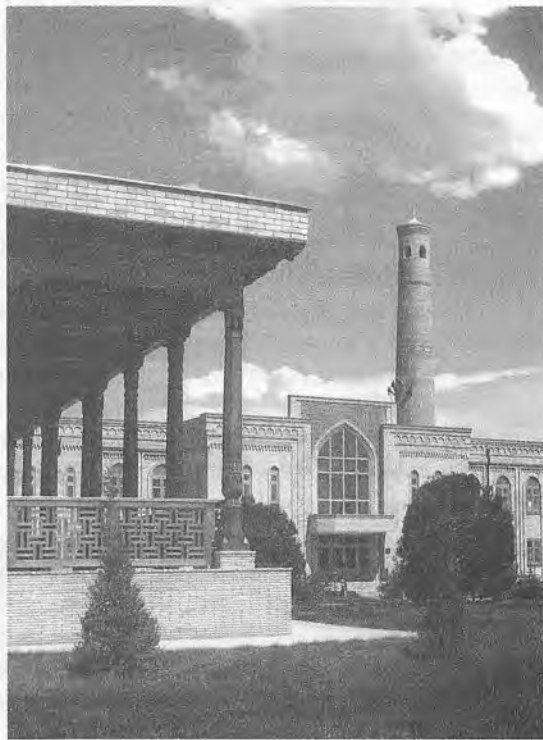
— 2007 йил барча юртдошларимиз қаторида шахримиз аҳли, айниқса, биз ҳастимомликлар ҳаётида унутилмас бўлди.

Йил бошида халқаро Ислом ташкилоти томонидан “Тошкент Ислом маданияти пойтахти” деб эълон қилингани бир хурсандчилик улашган бўлса, Ҳазрати Имом мажмуасининг қайтадан катта таъмирдан чиқарилгани қалбимизда фахр-ифтихор, миннатдорлик туйғуларини жўштириб юборди. Қолаверса, Ҳазрати Имом даҳасидаги ижобий ўзгаришлар, ободончилик ишлари тирикларнигина эмас, бу ердан ўтиб кетган азиз-авлиёларимиз, пири комилларимиз, ота-боболаримиз руҳини ҳам шод қилди, деб ўйлайман. Уч-тўрт ой ичида Ҳастимом даҳасида амалга оширилган бунёдкорлик ишларига, янги жомеъ масжид биносига, осмонўпар минораларига қараб кўзингиз қувнайди.

Бугун бу даҳада динимиз тарихи, улуғ аллома боболаримиз ҳаёти, Ислом олами маънавий муҳити, маданиятидан

дарак берадиган бир ажойиб шаҳарча оламга келди.

Ана шу мажмуа ҳудудида маҳалламиз фуқаролар йиғини идорасига бино қуриб берилганини айтмайсизми! Маърифат маскани бўлгулик

бу бинода маҳалла аҳлининг муаммо ва ташвишларини ечишда ёрдам берадиган барча замонавий шарт-шароитлар етарли.

Яйраб ибодат қилишимиз учун ҳозирланган бу ишлар бошида турган, жонқуярлик кўрсатган азизларнинг, илоҳим, икки дунёси обод бўлсин. Кўнгилларида не эзгу ниятлари бўлса, Аллоҳ ижобат айласин.

ФОТИМА БИНТИ АСАД

Исломнинг илк пайтларидаёқ ҳидоятга эришган саҳобия аёллардан бири Фотима бинти Асад (розийаллоҳу анҳо) эди. У Бани Ҳошим авлодидан бўлиб, Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакилари ва ҳомийлари Абу Толибнинг аёли, Ҳазрати Алининг онаси эди.

Пайғамбаримизнинг оналари ва боболари вафот этишгач, амакилари Абу Толиб у зотни тарбиясига олади. Унинг аёли Фотима эса, кичкина Муҳаммадга у уйларига келганидан бошлаб меҳр-мурувват ва шафқат кўрсатди. Ўз фарзандларидан ҳам кўра кўпроқ Муҳаммадни ўйлар, жону дилдан парвариш қилар эди. Орадан йиллар ўтди. Муҳаммад қирқ ёшга тўлганида ваҳий кела бошлади.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбарликларининг биринчи уч йилида одамларни яширин тарзда Исломга чорлар ва бу ишни ниҳоятда махфий, оҳиста олиб борардилар. Ниҳоят, бу динни кенг оммага етказиш пайти келди. Ишни қаердан ва кимдан бошлаш Расули ақрамга ваҳий орқали билдирилди: **“Яқин қариндошларингизни охират азобидан огоҳлантиринг!”** (Шуаро, 214).

Шундан кейин Расулulloҳ бутун қариндошларини тўплаб, бундай дедилар: “Ҳамд фақат Аллоҳга хосдир. Унга ҳамд айтаман. Ундангина мадад сўрайман, ёлғиз Унга имон келтираман ва Унга таваккул қиламан. Мен кўзим билан кўргандек биламан ва сизга ҳам маълум қиламанки, Аллоҳ таолодан бошқа

илоҳ йўқ. У бирдир, Унинг шериги ва тенги йўқдир. Сизларни ўзидан ўзга илоҳ бўлмаган ёлғиз Аллоҳга имон келтиришга чақираман. Мен Унинг бутун инсониятга юборган сўнгги пайғамбариман. Аллоҳга қасам, сизлар уйқуга чўмганингиз каби ўласиз. Уйқудан уйғонгандек тириласиз ва қилган барча амалларингизнинг ҳисобини берасиз. Эзгу ишларингиз мукофотини, ёмон қилмишларингиз жазосини оласиз. Бу ҳам бўлса, ё абадий жаннатда ёки тоабат дўзахда қолиш демакдир. Биринчи марта охират азобидин огоҳ этган одамларим сизларсиз.

Эй Абдулмутталиб авлоди! Мен сизларга улуг ва қийматли, дунё ва охиратингиз учун фойдали нарсалар келтирдим. Араблар

орасида ўз қавмига бундан яхшироқ нарса келтирган кимсани билмайман. Мен сизларни осон, енгил ва мезонда тош босадиган (оғир келади-ган) икки калимага даъват қиламан. У ҳам бўлса: “Ашҳаду анла иллаллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан абдуху ва росулуҳ” (Гувоҳлик бераманки, Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ ва Муҳаммад Унинг бандаси ва элчисидир), деб айтишингиздир”.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ушбу сўзларни айтганларидан кейин қариндошларидан бир нечаси имон келтиришди. Фотима бинти Асад ҳам ана шу бахтиёр инсонлар орасида эди. Эри Абу Толибдан ташқари барча фарзандлари бирин-кетин мусулмон бўлишди. Расули акрам бир сафар яқин қариндошларига мурожаат қилиб, сўзлари сўнггида: “У ҳолда қайси бирингиз бу йўлда менга тобеъ, ёрдамчи ва вазирим бўласиз?” дедилар. Ўн икки-ўн уч ёшлардаги Али ўринларидан сакраб турганларида Расулуллоҳ: “Сен ўтир!” дедилар. Кейин саволларини яна уч бор такрорладилар. Ҳар сафар Ал ўринларидан туриб “Мен!” дердилар. Учинчисида яна Али ўринларидан туриб бундай дедилар: “Ё Расулуллоҳ! Ёшим ҳар қанча кичик бўлса ҳам, мен сизга ёрдамчи бўламан!”

Ҳали ёш бола Алининг бу самимий сўзлари Расули акрамни жуда тўлқинлантириб юборди. Аллоҳ Фотима бинти Асадга шундай фидокор ва солиҳ фарзандлар берган эди.

Фотима бинти Асад гўзал ахлоқли, юшмоқ табиатли бўлиб, пайғамбаримизнинг ҳузурларида эътиборли аёллардан эди. Расулуллоҳ уни мадҳ этар, ҳурматини жойига қўяр эдилар. Чунки Фотима бинти Асад, юқорида айтилганидек, Пайғамбаримизни болаликларидан парвариш қилган. У ўз фарзандлари туриб, аввал у зотнинг қорниларини тўйгазар, олдин у зотнинг бошларини меҳр билан силар, сочларини тарар эди. Шунинг учун ҳам Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бу

Абдурахмон ибн Абу Бакр арафа кунни Ойиша онамиз олдиларига кирди. Ойиша (розийаллоху анҳо) рўзадор эдилар. Абдурахмон синглисига: «Рўзангни оч», деди. Ойиша онамиз: «Рўзамни очмайман. Расул (алайҳиссалом): «Арафа кунининг рўзаси ўтган бир йилги гуноҳларни ўчиради», дедилар (Имом Аҳмад ривояти). Урванинг айтишича, бир гал Рамазон ойида Муовия ҳазрати Оишага юз минг дирҳам ҳадя юборди. Аллоҳга қасамки, ўша кунни қуёш ботмай туриб уни муҳтожларга тарқатишига улгурди. Чўриларидан бири унга: «Бунинг бир дирҳамига гўшт сотиб олсангиз-чи, гўштимиз йўқ эди», дедилар: «агар тарқатмасимдан олдин айтганингизда шундай қилган бўлар эдим», деди (Абдулҳамид Таҳмознинг «Ойиша (розийаллоху анҳо)» китоби, 61-бет).

саҳобия ҳақида: “У менинг онам эди”, дея марҳамат қилганлар. Икки олам сарварининг муборак оғизларидан бу сўзларнинг чиқиши Фотима бинти Асад учун буюк саодат эди.

Даврлар ўтиши билан Фотима бинти Асаднинг ҳам умри ниҳояланди ва абадият сари йўл олди. Пайғамбаримиз устларидаги кўйлақларини ечиб, у билан марҳумани кафанлашни буюрдилар. Бу аёлга жаннат либослари кийдирилиши учун шундай қилганла-

рини айтдилар.

Расулуллоҳ имомликларида жаноза намози ўқиб бўлингач, майитни у зот шахсан ўзлари қабрга қўйдилар. Қабрдан чиқаётганларида икки кўзларидан ёшлар оқарди. У ерда ҳозир бўлган Ҳазрати Умар ва бошқалар Расулуллоҳ Фотима бинти Асаддан бошқа ҳеч кимга бундай қилмаганларини айтишади. Кейин Расулуллоҳ қабр бошида бундай дуо қилдилар: “Аллоҳ таоло сизни мағфират қилсин, кечирсин, сизни Ўзи мукофотласин. Эй онажон! Аллоҳ сизни раҳматига олсин. Ўзингиз оч бўла туриб, мени тўйдирдингиз, емай едирдингиз, киймай кийдирдингиз. Тирилтирадиган ҳам, ўлдирадиган ҳам, Аллоҳ таолодир. У доимо барҳаётдир.

Аллоҳим! Онам Фотима бинти Асадни афв эт, гуноҳларини кечир. Унга ҳужжатингни билдир, қабрни кенгайтир. Эй марҳаматлиларнинг марҳаматлиси Аллоҳим! Мен — пайғамбаринг ва ўтмишдаги барча пайғамбарларинг ҳаққи-ҳурмати, бу дуоларимни ижобат айла!”

Дуоси Аллоҳ ҳузурини бешак ижобат зотнинг ана шундай дуоларини олишга муяссар бўлиши бу саҳобиянинг том маънода саодатманд аёллардан эканидан дарак беради. Аллоҳ ундан рози бўлсин.

Нўъмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

БИР САВОЛ СЎРАСАМ...

Саволларга фатво ишлари бўйича хайъат жавоб беради

Савол. Ўтган Рамазон ойида сафарда эдим. Фитр садақасини беролмадим. Узиммамдан соқит бўладими?

ФАРҲОД,
Боёвут

Жавоб. Йўқ. Фитр садақасини бериш зиммасига вожиб киши уни рамазон ойида бермаган бўлса, рамазон ойи ўтиши билан фитр садақаси унинг зиммасидан соқит бўлмайди. Рамазон ойи ўтган бўлса-да, уни бериш лозимдир. Зеро, фитр садақасини адо этиш вақти умр бўйидир. (“Ҳидоя”, “Оламгирия”).

Савол. Витр намозида адашиб қолдим: турган ракатим иккинчиси ё учинчи ракатми, билмай қолдим. Шу ҳолда витр дуосини ўқишим лозимми ё лозим эмасми?

АБДУЛЛА,
Чортоқ

Жавоб. Витр намозини ўқиётган киши турган ракати нечанчи ракатлигини билмай адашиб қолса, турган ракатида зам сурадан сўнг кунут дуосини ўқийди ва неча ракат қолди, деб гу-

мон қилган бўлса, уларнинг барчасида ҳам яна кунут дуосини ўқийди. Ва ҳар бир ракатдан сўнг ўтириб ташаҳхуд ўқийди. Масалан, икки ракат қолди, деб гумон қилса, у иккисида ҳам кунут дуосини ўқийди ва ҳар бир ракатдан сўнг ўтириб ташаҳхудни ўқийди (“Са-рахсий”).

Савол. Ҳомила учун ҳам фитр садақасини бериш керакми?

ЧОРИ,
Қумқўрғон

Жавоб. Ҳомила учун фитр садақаси берилмайди. Фитр садақаси рамазон ҳайити тонгигача тугилган фарзанд учун берилади (“Оламгирия”).

Фатво ҳайъати раҳбари Шайх Абдулазиз МАНСУР

Тузатиш

Журналимизнинг шу йилги 6-сонини 30-саҳифаси иккинчи устунда қавс ичида келган «қуёш ботгунича» ифодаси «қуёш оғгунича» деб тўғрилаб ўқилсин.

Басралик бир киши бундай ҳикоя қилади: «Карвон билан сафарга чиқдик. То-беъинлардан Омир ибн Абдуллоҳ Тамимий бизга ҳамроҳ бўлди. Кеч кириб қоронғу тушгач, бир чакалакзорда тўхташимизга тўғри келди. Омир

АЛЛОҲНИНГ РАҲМАТИ ДЕБ БИЛАМАН

сафар халтасини бир четга қўйди, отига хашак ташлади-да, ўзи чакалакзорга кириб кетди. Қизиқсиниб ортидан бордим. Омир буталарни ора-лаб, кўздан панароқ жойга бориб, қиблага юзланди ва намоз ўқий бошлади. Умрим бино бўлиб бундай мукаммал намозни, бундай тақводор зотни кўрмаган эдим. Узоқ намоз ўқиди, кейин дуо қилди. Сўнгра ухлаб қолибман.

Фира-шира тонгда уйғонсам, Омир кечаги ҳолатида ўлтирар эди. Мен унга дедим: «Кеча рўзадор эдинг... Жаннатга озгина амал билан эришилади, озгина сабр билан дўзахдан сақланиш мумкин».

Омир бундай жавоб қилди: «Ибодатим туфайли менга омад кулиб боқса, буни Аллоҳнинг раҳмати деб биламан. Акси бўлса, фақат ўзимни айблайман».

Саид ОРИФ

Холис амаллар қил, руҳини яйрасин

Ўртадинг

Дилда ишқ ўтин ёқиб
Ташна жонни ўртадинг.
Ой юзинга гул тақиб
Кенг жаҳонни ўртадинг.

Зарра нурунг кўндию
Тоғу тошлар титради.
Тоғу тош не? Сен еру
Осмонни ўртадинг.

Зулфингдин тилаб бир тор,
Туну кунлар чекиб зор,
Йиғлайди неча Аттор —
Шайх Санъонни ўртадинг.

Мажнун кезар савдосида,
Итлар гулув-равғосида,
Карбало саҳросида
Тоза қонни ўртадинг.

Сенга кўнгил берса аҳд,
Хору хасдир тожу тахт.
Иброҳим Адҳамда шаҳд —
Тенгсиз нишонни ўртадинг.

Саждага сидқинг-ла бош
Кўй, кулар дилда кўёш...
Саид Ориф, кўзингда ёш,
Дард — ниҳонни ўртадинг...

* * *

Бу оламда бахтим излаб бораман,
Васлинг истаб бир дили юз пораман.
Йиғлаб-йиғлаб сенга кўнгил ёраман,
Аллоҳим, умидсиз йўлда қолдирма

Лутф айласанг, қолмас дилда армоним,
Йўлларингда қурбон бўлсин бу жоним,
Жаннатлардан бергил манзил-маконим,
Аллоҳим, аросат — чўлда қолдирма.

Раҳмлисан, дил оҳимга етарсан,
Ожиз қулинг гуноҳидан ўтарсан,
Лабларимга Кавсар сувин тутарсан,
Аллоҳим, ташнаман, ўтда ёндирма...

Менга пок-нопокни билдирган Ўзинг,
Ҳақ билан ботилни ажратди Сўзинг.
Шукр этганга кўпдир неъмат, ризқ-рўзинг,
Аллоҳим, боғимни селга олдирма...

Нима ҳам келарди ахир қўлимдан,
Хизр суви қайнаб чиқсин йўлимдан,
Зикру ёдинг ўчмас бўлсин дилимдан,
Иблис алдовига қулоқ солдирма...

Мезбон бўларсан

Умр ганжинасин совурма елга,
Ҳеч қачон эрк берма суяксиз тилга,
Нафсинг жиловини ололсанг қўлга,
Шунда балки комил инсон бўларсан.

Кимларни кўрмади бу кўҳна жаҳон,
Бари ер остига бўлди-ку ниҳон.
Тананга ўйлаб кўр, эй азиз инсон,
Кун келиб қуртларга мезбон бўларсан.

Хуш ёқар кўзингга дунё жилваси,
Ҳар тарафга чорлар шайтон васваси.
Холис амаллар қил, руҳинг яйрасин...
Насиб этса, ўзинг ҳайрон бўларсан.

Дунёни қайтадан кура олмассан,
Сен дунё тургунча тура олмассан.
Ҳамон қалб кўзинг-ла кўра олмассан —
Саид Ориф, сен қачон шодмон бўларсан?..

Тўртликлар

* * *

Оқил ҳар қадамда ҳикмат излагай,
Ушоқни кам кўрмас, ўпар, сизлагай.
Ҳатто зулм қилганга яхши сўзлагай —
Мудом охиратнинг ишин кўзлагай.

* * *

Румий кўзасидан мириқиб сув ич,
Дилингни поклаю ўзлигингдан кеч.
Мурид бўл нафсидан улуғроқ пирга,
Ихлос боғин сайр эт бир умр бирга...

Зангиота

Ёлғон, гийбат, чақимчилик, риё, мунофиқлик, бузуклик, шубҳа-гумон, ботилга шўнғиш, хусумат, маҳмаданалик, ичиқоралик, ўзини оқлайвериш, ўзгаларни ҳақорат қилиш каби иллатларнинг барчаси шайтон ва нафс алдовларига учган киши тилидан содир бўлади. Шайтон васвасасига дучор бўлган кимса нафси истаган нарсани айтмай турсин.

лини тиймаган кишининг дини мустаҳкам эмас”.

Сўзамолликда хатар бор, тилни тийишда, сукутда саломатлик. Сукутнинг фазилати улкан. Мўминнинг сукути охират ўйи, тафаккур ва зикрдан иборат бўлиши лозим. Сукут инсонни бу дунёда сўзлар чарчоғидан, охиратда фойдасиз сўзлар учун ҳисоб беришдан халос қилади.

Аллоҳ таоло дейди: “**У** (инсон) **бирон сўзни талаффуз**

муслмонга ҳам зарари тегмайдиган гапни сўзлаш мубоҳ бўлса-да, ундан бирон фойда бўлмагани учун вақтни зое қилиш ҳисобланади.

Киши беҳуда сўзларга сарфлаган вақтини фикр қилишга сарфлаганида эди, унинг боши узра Аллоҳнинг раҳмати ёғилган бўлар эди. Агар беҳуда сўзлар ўрнига тенгию шериги йўқ, яқкаю ёлғиз Парвадигорни “Ла илаҳа иллаллоҳ”, “Субҳанал-

МЎМИННИНГ ТИЛИ ҚАЛБИДА

Тилга эрк бериш мўминларга хос нарса эмас. Шунинг учун Пайғамбар (алайҳиссалом) бундай деганлар: “Мўминнинг тили қалбида. Агар бирор нарсани гапиршни хоҳласа, қалби билан ўйлайди, сўнг тилига чиқаради. Мунофиқнинг тили қалбидан ташқарида, хаёлига келган нарсани тилига чиқаради, қалби билан ўйламайди” (*Хароитий ривояти*).

“То банданинг қалби тўғри бўлмагунча, имони тўғри бўлмайди. То тили тўғри бўлмагунча, қалби тўғри бўлмайди. Киши то кўшниси унинг озорларидан омон бўлмагунча жаннатга кирмайди” (*Абу Дунё ривояти*).

“Ким тилини тийса, Аллоҳ унинг авратини тўсади. Ким ғазабини босса, Аллоҳ уни азобидан сақлайди. Ким Аллоҳга тавба қилса, Аллоҳ унинг тавбасини қабул қилади” (*Абу Дунё ривояти*).

Ҳасан Басрий дейди: “Ти-

қилмас, магар (талаффуз қилса), **унинг олдида ҳозир у нозир бўлган бир кузатгувчи** (фаришта у сўзни ёзиб олур)” (*Қоф, 18*).

Тилини гийбат, ёлғон, баҳсу жадал ва бошқа иллатлардан асрай билган инсон бахтли инсондир. Ўзига ҳам, ўзга

лоҳ” деб ёд этганида, кўп яхшиликларни қўлга киритарди.

Қанча сўзлар бор, улар туфайли жаннатда қасрлар бино қилинади! Инсон у сўзлар туфайли улуғ мақомларга мушарраф бўлиши мумкин бўлгани ҳолда, бефойда, турган-битгани зиёндан иборат сўзларни гапирариб, азиз умрини сарф этишини қандай баҳолаш мумкин?!

Беҳуда гаплар ҳожати йўқ нарсани билишга бўлган қизиқишдан ёки меҳр-муҳаббат қозониш учун ялтоқланишдан ёки бефойда нарсаларни ҳикоя қилиб, шунчаки вақт ўтказишдан келиб чиқади.

Беҳуда гаплардан қутулишнинг чораси умрнинг поёнсиз эмаслигини билишдир. Ҳали ҳар бир сўз учун ҳисоб берилади. Буни унутмаслик керак.

Фозил ЗОҲИД

ҲАСТИМОМЛИКЛАР СЎЗЛАЙДИ

келмасд. Аммо даҳрийлар тақику тазйикларидан тортган заҳматлари кўп бўлган. Бироқ ҳеч ҳам нолимаганлар. Айниқса, мана шу Ҳазрати Имом мақбараси хонақоҳида қилинган Қуръон хатмлари, илм давралари улашган маърифат зиёсининг тафти бўлакча эди. Уларни ҳамон ҳаяжон ва энтикиш билан эслайман.

Алҳамдулиллаҳ, Яратганнинг марҳамати билан Ҳазрати Имом даҳаси яна обод бўлди, дунё-

нинг узоқ-яқинидан катта-кичик бу ерга талпинадиган бўлди. Бу кунларга етказган Аллоҳга чексиз ҳамду санолар, мақтовлар бўлсин.

Шорасул ШОМАҲМУДОВ,
ўқитувчи, 77 ёш:

— Фаҳм-фаросатли одам қабристонга эҳтиёт бўлиб қадам босади, аждодлар руҳини безовта қилишдан ўзини сақлайди. Аммо қадимий Тошкентнинг маркази бўлган, улуғларининг мақбаралари талайгина бу табаррук жой совет даврида ҳақиқатдан ҳам қаровсиз аҳволга ташлаб

қўйилган эди. Катта қабристон текисланиб, ўрнида аввал молбозор, кейин чайқов бозор қилинди. Буям етмаганидек, 60-йилларга келиб, худди шу жойда кинотеатр биноси қуришди. Ҳаммаёқда қий-чув... Эмин-эркин ибодат, ўтганлар руҳига Қуръон тиловат қилиш имконияти йўқ ҳисоби эди...

Энди-чи, бу ер яна пойтахтимишнинг руҳоний бир марказига айланди. Бемалол ибодат қилиб, ҳам қалбингиз, ҳам кўзингиз яйрайди. Шундай дамда айниқса ёшларимизга бир нарсани ўқтиришни истар эдим.

Бу жойларни обод қилиш учун минглаб уста ва қурувчиларимиз заҳмат чекишди, кечани кеча, кундузни кундуз демай ишлашди. Бунинг қадрига етишимиз керак.

Зиёуддин ҳожи ҲУСНИДДИН қори ўғли,
Ҳастимом даҳасида яшайди,
73 ёш:

— Мен шу даҳада туғилганман. Болалигим, ёшлигим шу ерда ўтди. Хонадонимиз Ҳазрати Имом Қафғол Шоший мақбараларидан уч юз одим ҳам чиқмайди. Ҳамиша руҳиятимга бир нур ингандай бўлади. Лекин ўтган совет давридаги динга қилинган ҳужумлар, имон эгаларига ўтказилган зуғумларни ўйласам, беихтиёр хўрлигим келади.

Раҳматли отамиз Ҳусниддин қори ҳам Қуръони каримни хатм қилганлар, китобни ҳеч қўлларида қўйгилари

РАСУЛУЛЛОҲГА МУҲАББАТ МИСРАЛАРИ

Ислом таълимоти билан йўғрилган мумтоз адабиёт тақомилида пайғамбаримиз Ҳазрати Муҳаммад Мустафога (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бағишланган асарлар алоҳида ўрин тутди. Дезрли ҳар бир мумтоз Шарқ шоири ҳамду муножотдан сўнг албатта наът, яъни, Расулга (алайҳиссалом) бахшида битган. Улар мумтоз шеъриятнинг турли жанрлари — ғазал, мураббаъ, мухаммас, маснавий ва бошқаларда ёзилган бўлиши мумкин. Шунингдек, ул зоти шариф ҳақида жуда кўп қасидалар ҳам авжуд. Улардан энг машҳури “Қасидаи Бурда”дир. Маълумки, ушбу асар муаллифи Муҳаммад ибн Саид Бусирий (1212-1292) оғир хаста бўлган ва қасидани ёзгач, кўп ўтмай буткул соғайиб кетган. Айтмоқчимизки, бу каби маърифатга тўла асрлар маълум бир ҳикмат асосида ёзилади. Бу эса шоирларнинг ҳазрати Пайғамбаримизга бўлган чексиз муҳаббатлари ифодасидир. Қўйида ана шундай севги ва ҳикмат тўлиқ наътлардан бири ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз.

Мазкур наът муаллифи Юсуф Наби (1642-1712) Урфада туғилган ва Истанбулда вафот этган. Ўз даврининг истеъдодли ижодкорларидан бири. Усмонли давлатида девонхона котиби лавозимида ишлаган, бир неча бор ҳаж сафарида бўлган. Ундан “Девони Наби”, “Таржимаи ҳадиси арбаъин”, “Муншаот”, “Фатҳномаи Камонича”, “Тухфатул ҳарамийн. “Зали сияри Вайсий”, “Хайрабод”, “Сурнома” каби асарлар мерос қолган. Уни Оврупа ўлкаларига ҳам машҳур қилган асари “Хайрия” достонидир.

Энди унинг наъти билан боғлиқ ажиб воқеа ҳақида тўхталсак

Юсуф Набий 1678 йил султондан рухсат олиб, муборак ҳаж сафарига отланади.

Ҳижоз йўлида азбаройи Расули акрамга муҳаббати туфайли Юсуфнинг кўзига ҳеч уйқу келмайди. Тун-кун ҳаяжон ичра, ўй-кечинмалари билан сафар қилади. Мадина сари яқинлашар эканлар, бир манзилда тунаш учун тўхтайдилар. Юсуф қарвондаги ҳамроҳларидан бири — мансабдор кишининг қиблага оёқ узатиб ухлаётганини кўриб қолади. Ҳаяжон билан ўша кимсани уйғотар экан, ушбу наътни айта бошлайди:

**Сақлан тарки адабдан, кўйи маҳбуби Худодир бу!
Назаргоҳи илоҳийдур, мақоми Мустафодир бу!**

**Фазилатда Ҳабиби Кибриёнинг хобгоҳидур,
Мувофиқ бўлса — арши жаноби Кибриёдир бу!**

Бу хокнинг партавидин бўлди дайжури одам зоил,
Имодин очди мавжудот, ду чашми тўтиёдир бу!

Фалакда моҳи нав Бобус Саломнинг сийна чокидур,
Унинг қандили Жавзо, матлаи нури зиёдир бу!

Муурооти адаб шарти ила кир, Наби, бу даргоҳа,
Матофи қудсиядур, бўсагоҳи анбиёдир бу!

Мазмуни: “Тарки адабдан сақлангин, зеро бу жойлар Аллоҳнинг севимли бандаси — Ҳазрати Расулulloх юрган жойлардир. Бу жойларга Ҳақ таолонинг назари тушган ва у Мустафо (танланган пай-гамбар)нинг мақомидир;

Бу жойлар Аллоҳ ҳабибининг оромгоҳидир. Фазилат жиҳатидан қарасанг, Жаноби Кибриёнинг арши устидадир;

Бу муборак жойлар туфроғининг нуридан зулматнинг қоронғуликлари тугади. Зеро, мавжудотнинг кўзларини очди, (бу хок) кўр кўзларга шифо берувчи сурмадир;

Самодаги янги чиққан ой ул зотнинг эшигида тургувчи қалби ярали ошиқдир. Ҳатто, юлдузи ҳам ул зотнинг нури зиёсидандир.

Эй Наби, бу даргоҳ ерларига кирар экансан, одоб шартларига риоя қилгин. Зеро, бу жойлар улун фаришталарнинг ҳам парвона бўлиб, пайгамбарларнинг ҳам ўлиб тавоф этадиган жойидир”.

Ўша амалдор бу оташин мисралар маъносини тушунгач, дарҳол оёғини йиғиб олади ва “Бу шеърни қачон ёздинг? Сендан бошқа одам бунини ўқимадими? Эшитмадими?” дея сўроқлай бошлайди. Юсуф: “Бу шеъримни шу ердагина тўқидим. Сизни шундай ҳолатда кўргач, ўзимни тута олмай, шу оннинг ўзидаёқ овозимни чиқариб айтдим. Иккимиздан бошқа биров бунини билмайди”, деди. Шунда ўша амалдор енгил нафас олиб, “Модомики бу шеърни шу ерда айтган бўлсанг, шу ернинг ўзида қолсин. Бошқа бировга билдирсанг, сен учун яхши бўлмайди”, дея шоирга дағдаға қилди. Юсуф Наби ҳеч нарса демади. Карвон йўлида давом этади ва бомдод намозига яқин Пайгамбар масжидларига етиб келди. Масжид минорасидаги муаззинлар негадир азон айтишдан аввал шоирнинг: “Сақлан тарки адабдан...” наътини ўқишаётган эди.

Юсуф ҳам, ўша амалдор ҳам ҳайрону лол қолишди. Намоздан сўнг Наби масжид муаззинини излаб топди ва: “Худо ва Расулulloх ҳаққи, илтимос қиламан, азондан олдин айтганингиз наътни кимдан ва қачон ўргандингиз?” дея сўради.

Саодат топажаксан

Ота-онангни асло
Исмин айтиб чақирма.
Гап қайтарма уларга,
Жим тур, томоқ-да қирма.

Иш буюрса “уф” дема,
Сўнгра пушаймон ема.
Сен уларсиз чўқарсан —
Улар ҳаётбахш кема.

Йўлларда ортидан юр,
Хизматларига шай тур.
Билсанг, бу сўзлар сенга
Олтидан ҳам қимматдир...

Шокирий, гофил ётма,
Йўқса ҳолинг бўлур танг...
Саодат топажаксан
Дуоларин ололсанг...

Фатҳиддин ШОКИРИЙ,
Поп тумани, “Кичик Хўжаобод” жомеи

Муаззин ниҳоятда босиқ оҳангда шундай жавоб берди: «Расули акрам (соллаллоху алайҳи ва саллам) бу кеча Масжидун Набийдаги барча муаззинларни шарафлантириб, тушларига кирдилар ва айтдилар: “Умматимдан Юсуф исмли бир зот мени зиёрат қилгани келмоқда. Унинг менга ишқи ҳар нарсдан устундир. Бугун бомдод намози азонидан аввал унинг менга аталган ушбу шеърини айтиб, Мадинага кириб келишини қутланг”. Биз ҳам жаноби Расулulloхнинг амрларини бажардик».

Чексиз ҳаяжон ва севинч ичида қолган шоир “Ҳақиқатдан ҳам шундай дедиларми? Ул икки жаҳоннинг Пайгамбари мен каби бир бечора ва гуноҳқорни ўз умматларидан ҳисоблаб, лутф этдиларми?” дея йиғлаб сўрай бошлади. Муаззиндан: “Ҳа, албатта!” жавобини олгач, ҳушидан кетиб йиқилди.

Ҳа, чин дилдан, меҳру муҳаббат билан ёзилган шеърини мисралар соҳибини у қутмаган дамда илоҳий лутфу марҳаматга бурқади.

Мумтоз адабиёт тарихида бундай асарлар кўп. Уларни ўрганиш маънавиятимиз юксалишида жуда муҳимдир.

Отабек РУСТАМБЕК,
филология фанлари номзоди

Умид

Учинчи синфда ўқиётган ўғлим ўртоғини бошлаб келиб қолди. Уй вазифалари тугаши-ни пойлаб туриб, кичик меҳмонни гапга солдим:

— Ёзги таътил ҳам яқин. Уйларингда валасапид-паласапид борми?

Бола саволимга кўп ҳам эътибор бермай:

— Онам, ҳозирча валасапидга етарли пулимиз йўқ, худо хоҳласа, кейинроқ олишимиз мумкин, деган эдилар.

Боланинг сўзларидан оила-

Боланинг ним табассум ила айтган сўзлари дунёдаги энг буюк неъмат имон-эътиқодни бутун гўзалликлари ила менга эслатди:

— Амаки, касалхонага кетаётганим йўқ. Дадам вафот этганлари учун, ҳозирча у киши-ни кўролмайман.

Пуфак

Болакай пуфакфуруш оргидан югурар, завқини ичига сиғдиролмай: “Вой-бўй, мунча ҳам кўп пуфаклар, бизнинг уйимиздан ҳам катта, нимага бу

Таклиф болакайни шошириб қўйди. Шоша-пиша дарахтга тирмашди, тирмаша-тирмаша юқорига чиқиб, пуфаклар илиниб қолган шохга етди. Ҳаяжон

ДАРАХТНИНГ УСТИДА БЎЛСА ҲАМ,

сининг иқтисодий аҳволи тез орада яхшиланишига бўлган ишонч англашилиб турарди. Унинг “ҳозирча” сўзини ишлатиши бу кучли ишончнинг белгиси эди.

Ўғлимнинг дўстини кейинроқ истироҳат боғида кўриб қолдим. Ерда ғимирлаётган чумолиларга тикилиб ўтирарди. Секингина олдига бориб:

— Мактабга доим бир ўзинг борасанми ёки отанг олиб бордиларми? — деб сўрадим.

— Дадам Тошкентдан қайтаётиб фалокатга йўлиқдилар, ҳозир касалхонадалар. Шунинг учун мактабга ҳозирча ўзим боряпман, амаки, — деган жавобни олдим.

Таътилга бир ҳафта қолганида болакайни яна учратдим. Чиройли кийинган, сочларидан фарқ ҳам очиб олган эди. Унинг юзларида силаб:

— Бугун жуда кўркамсан. Дадангни кўргани кетяпсан, шекилли? — деб сўрадим.

амакини осмонга учуриб кетмаяпти экан”, деб ўйларди. Пуфакчи нафас ростлаш учун ўтирса, бола ҳам ўтирар, юрса юрар эди. У журъат қилиб пуфакчига яқин келди ва:

— Амакижон, менинг битта ҳам пуфагим йўқ, — деди.

Пуфакчи болага разм солгач:

— Пулинг борми? — деб сўради.

— Байрамда бор эди, энди келаси байрамда бўлади.

— Унда келаси ҳайитда оласан, шошмай кутавер.

Бола индамай орқага юрди. Пуфакларга термулган кўзларида томчи ёш, оёқларида юришга мажол йўқ. Зўрага бир икки қадам ташлаб яна пуфакларга қарадида, кўзларига ишонмади. Пуфаклар ҳалиги одамнинг қўлларидан чиқиб кетиб, баланд чинор шохига илиниб қолган эди.

— Агар пуфакларни дарахтдан олиб тушолсанг, биттасини сенга бераман, — дея қичқирди пуфакчи.

ичида оёқларининг қонаб кетганини ҳам билмади. Олмаҳон каби, мўлжалдаги шохга етиб борганида, осилиб турган рангбаранг пуфакларга бир лаҳза тикилиб қолди. Бир оз тургач, ипни бўшатиб пастга олиб туша бошлади.

Бироқ пуфаклардан бири шохлар орасига қисилиб қолганидан, уни олишнинг иложи бўлмади. Агар қалтисроқ ҳаракат қилинса, ёрилиб кетади. Истар-истамас, уни ўша жойда қолдириб, пастга тушди.

— Энди қайсинисини бера-сиз, амаки?

— Сеники дарахтда қолди, болакай. Хоҳласанг, яна чиқиб ол.

Бу сафар бола ўзини туюлмади. Дарахт остида ўтириб пуфакчининг узоқлашишини кузатаркан, шохлар орасидаги пуфакка маюс боқиб:

— Майли, дарахтнинг устида бўлса ҳам, пуфагим бор энди...

Чойчақа

Ўсмир қилган иши қарияни хурсанд этишини аввалданоқ биларди. У йўл четида йиғлаб турган тўрт-беш ёшлардаги боланинг адашиб қолганини сезиб, уйини суриштирди ва таксига миниб, тахмин этилган манзилга олиб келди. Бироқ ишлар у ўйлаганидек бўлмади. У кўришни хоҳлаган данғиллама ҳовли ўрнида, харобгина бир уй турибди. Устига устак, эшикни болакайнинг отаси ёки онаси эмас, бобоси очди. Кўзида ёш билан неварасини бир оз бағрига босиб тургач, ёнидан бир неча танга чиқариб, ўсмирнинг чўнтагига солиб қўйди ва: — Аллоҳ сендан рози бўлсин болам. Мени

ПУФАГИМ БОР

кўп севинтирдинг. Шу арзимас ҳадямни олсанг, янада мамнун бўлардим,— деди.

Ўсмир ўзаро суҳбатдан болакайнинг ота-онаси автоҳалокатдан вафот этганлари, бола бобоси қўлида қолганини билди. Қариянинг йиғига овора бўлганидан фойдаланиб, чўнтагига солинган тангаларни қўли билан чамалади. Чўнтакнинг бир бурчагида уч-тўртта майда пул... Ҳовлининг аҳволи ҳам қариянинг ҳолатини айтиб турибди. Лекин ҳеч бўлмаганида такси пулини бериши керак эди-ку? Ўсмирнинг ичида бир нарса гимирлай бошлади. “Наҳот, инсон шунчалик бахил бўлса. Қарияга шундай дарс бериш керакки, то бир умр...” Шундай хаёллар билан ўсмир қўлини чўнтагига тикди-да, тангаларни чиқариб, болакайнинг оёқлари остига отди:

— Бунга қанд-панд оларсан. Сахийликни ўрган, мард бўл, жиян!

Бола сочилиб кетган тангаларни териб олаётганида, ўсмирнинг кўзлари қинидан чиқаёзди. Болакайнинг жажжи кўлларида тилла тангалар ялтирар эди.

Акмал АВАЗ
тайёрлади

ҲАСТИМОМЛИКЛАР СЎЗЛАЙДИ

Каримуллоҳ ИНОМОВ,

“Ҳазрати имом” жомеъ масжидининг имом-хатиби:

— Иккинчи жаҳон уруши айна қизиб турган паллада мустабид тузум ноилоҳ мусулмонларга ҳам ибодат қилишга рухсат берганида Эшон Бобоҳон ҳазратлари, мусулмонлар идораси айна эски шаҳар марказида бўлиши керак, деб айтганлар. Чунки кўп улуг олимлар ўтган бу жой яна мусулмонларни бирлаштирадиган марказ бўлишидан умид қилинган. 1943 йили худди шу Ҳастимом даҳасидаги шайх Эшон Бобоҳон ибн Абдулмажидхон ҳовлиларида Ўрта Осиё ва Қозоғистон

мусулмонлари диния назорати иш бошлади. Диния назоратининг ихтиёрига кейинроқ Бароқхон мадрасаси ва “Тилла Шайх” масжиди ҳам берилади. 1956 йилдан идора Бароқхон мадрасасига кўчиб ўтгач, ёнида жойлашган “Тилла Шайх” масжиди намозхонлари кўпайди. Идорада хизмат қилган, ташриф буюрган киши “Тилла Шайх”да намозини ўтаб, ёнидаги “Мўйи муборак” мадрасаси биносини зиёрат қилиб кетадиган бўлди...

“Тилла Шайх” жомеъ масжиди яқинда ниҳоясига етказилган таъмирлашлардан кейин жуда ҳам ёруғ бўлди. Томига ўрнатилган янги гумбаз ҳам унга ўзига хос салобат бағишлаб турибди. Айниқса, оёқ остига тўшалган гиламлар юмшоқлиги, кексаларимизга қулайлиги кишини хурсанд қилади.

Унинг Ҳазрати Имом мажмуасига қўшилиб, обод бўлгани муборак бўлсин. Ишонаманки, масжидимиз кўп йиллар намозхонлар хизматида бўлади, иншааллоҳ.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
тайёрлади

Кўхна Боб (ҳозирги Поп) шаҳри қадим Фарғонанинг илм-ирфон, касб-кор, хунармандлик тараққий этган маданий марказларидан бири эди. Бу ердан етишиб чиққан олимлар орасида замонасининг атоқли фикҳ олими, тасаввуф шайхи Ҳазрати Боб Умар Фарғоний алоҳида ажралиб туради.

«Боб» лақаби билан шуҳрат қозонган олим ҳақида бизга жуда кам маълумот етиб келган. Атоқли тасаввуф сиймоларидан Пир Али Ҳажвирий ва Шайх Абу Исмоил Наҳовандийларнинг

ғонадандир. У диёрнинг дарвешлари улуг шайх ва донишмандларини “Боб” деб аташади. Шунинг учун бу киши “Боб” лақаби билан шуҳратланганлар. Боб Фарғоний кароматлари зоҳир зот эдилар. “Кашфул маҳжуб” асарининг муаллифи дейдиларки, «Ул киши (Ҳазрати Боб) автодул арзлардан эди ва шайхулислом Хожа Абдуллоҳ Ансорий бу зот ҳақларида сўзлаб: “Устозим Шайх Аму у зотни кўрган ва кароматларига шоҳид бўлган эди”, деган».

Абдурахмон Жомий Ҳазрати Бобнинг исмларини Умар деган бўлсалар, ўрта асрларда яшаб ўтган олим Уқайлий бир асарида: “Боб Фарғонийнинг тўлиқ исмлари Ҳабиб ибн Умар ал-Фарғоний бўлган ва у киши Ислом фикҳи илмига доир бир ноёб асар ҳам ёзган”, деб у кишини “Ҳабиб” деб исмлаган.

“Кашфул маҳжуб” асари муаллифи шайх Абул Ҳасан Пир Али Ҳажвирий (вафоти 1064, Лоҳур) ўз даврининг атоқли тасаввуф шайхларидан эди. У йигитлик даврида кўплаб олим ва шайхларнинг хизматида бўлган, эътиборларини қозонган. Камолга етиб иршод олгач, замонасининг комил шайхи ва барҳақ валийи мақомига эришган. Унинг Ҳазрати Бобга «автодул арзлардан эди», деб баҳо бергани бежиз эмас. “Автод” арабчада “ватад” сўзининг кўплиги бўлиб, чодир иплари боғлаб қўйиладиган тўрт бурчакдаги ёғоч қозиклар тушунилади. Яъни, “автодул арз” Ернинг тўрт бурчига қоқилган қозик маъносидадир. Тасаввуфда бу ибора валийликнинг улуг мақоми ва даражасини билдиради. Демак, дунёнинг тўрт қозигидан бири. Бундай мартаба камдан-кам валийга насиб этган ва ниҳоятда улуг мақом ҳисобланган. Амир Хисрав Деҳлавий бир байтида ёзишича:

**“Ҳаст зи автод фалакро мадор,
Хаймаи бемех нагирод қарор”.**

Таржимаси:

Фалакка автоддан ҳаракат — мадор,
Қозиксиз ҳеч чодир турмас барқарор.

“Ернинг қозиги” мақомини олган Ҳазрати Боб Фарғоний ҳақидаги мухтасар маълумотлар шулардан иборат. Бу зот ва унинг асарлари ҳақидаги батафсил тадқиқотлар ҳали олдинда турибди.

**Аҳмад УБАЙДУЛЛОҲ,
тадқиқотчи, Наманган**

ҲАЗРАТИ БОБ ФАРҒОНИЙ

йигитлик пайтларида ҳазрати Боб билан учрашганлари ва у зотнинг ўзлари узоқ умр кўрганлари ҳисобга олинса, Ҳазрати Боб Фарғоний милодий 920-930 йиллар орасида туғилиб, 1010-1035 йилларда вафот этгани ҳақиқатга яқинроқ.

Форс-тожик мумтоз адабиётининг йирик намояндаси, атоқли тасаввуф олими Абдурахмон Жомий (1441-1492)нинг “Нафаҳотул унс мин ҳазратил қудс” (Муборак зотлардан хушбўй руҳий яқинлик ҳидларининг таралиши) асарида Ҳазрати Боб ҳақида қимматли маълумотлар учрайди. Абдурахмон Жомийнинг ёзишича, у зот ҳанафий фикҳининг иқтидорли олими, тасаввуф шайхи сифатида ўлкада катта эътибор топган. Унинг фикҳга оид йирик асари бўлган ва у олимлар ўртасида шуҳратли эди. “Нафаҳот”да улуг шайхнинг иқтидори ва валийлик кароматлари ҳақида учта воқеа ҳам зикр этилган. Абдурахмон Жомийнинг дўсти ва шогирди Алишер Навоийнинг “Насойимул муҳаббати мин шамойилил футуввати” асарида ҳам ҳазрати Боб ҳақида айрим маълумотлар келтириб ўтилган.

Абдурахмон Жомий “Нафаҳот”да бундай ёзди: “Боб Фарғонийнинг исми Умар бўлиб, Фар-

Ҳорун ЯҲЁ

ОЛАЧИПОР “МИНОРА”ЛАР

Китобларда сувратини ёхуд ойнаи жаҳонда юришини кузатгандирсиз, албатта. Тан олиш керак, бу гаройиб томоша!

Бўйи олти метрга етадиган бу дарозларни “олачипор минора” деб атагинг келади киши. Улар танасининг энг узун қисми — бўйни вояга етган жирафада 3—4 метрга боради. Узун бўйин жирафаларга дарахтларнинг баланд шохларига чўзилиб, ўсиб чиқаётган новдаларни ейиш имконини беради. Тиканак босган новдалар чайналмаган ҳолда жирафа ошқозонига тушади. Бир оз вақт ўтгач яна оғизга кўтариледи, сўнг чайналади. Деярли қайта ишланган ҳолатда тамомила ҳазм бўлиш учун яна ошқозонга қайтиб тушади.

Шу ўринда бир савол туғилади. Қандай қилиб ошқозонда ҳали ҳазм бўлмаган егулик яна оғизга қайтиб чиқади, ахир у 3—4 метр юқорига кўтарилиши керак-ку?!

Маълум бўлишича, жирафаларнинг кўтаргич, яъни лифтни эслатувчи махсус аъзолари бор экан. Ана шулар емишни юқорига чиқариб бераркан. Шубҳасиз, жирафа-

ларнинг ўзи бундай мосламани ярата олмайди.

Бошқа тарафдан, бу ажойиб механизм тасодифан, ўз-ўзидан

пайдо бўлганини ҳам тасаввур қилолмаймиз. Бунинг исботи сифатида қуйидаги мисолни келтирамиз. Бирор кимса ҳозир

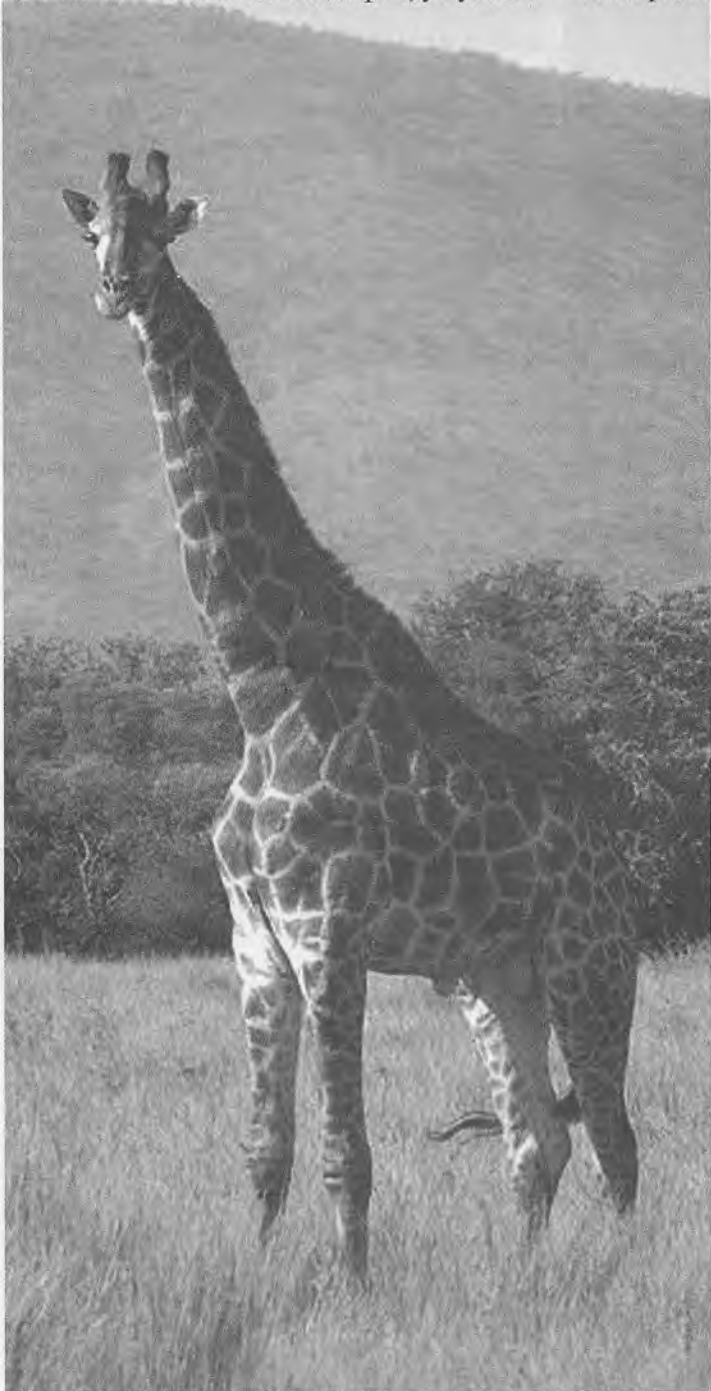
ўқийдиганингиз воқеани сизга сўйлаб берса, ишонарминдигиз?

«Анча йил аввал бўш ётган еримга иморат солиш учун қурилиш ашёлари келтирган эдим. Яқинда шу жойга бориб қарасам, чиройли бир уй турибди. У қаердан пайдо бўлди? Жуда оддий: бир оз ёмғир, бир оз қуёш нурлари... қарабсизки, йиллар ўтиб, уй пайдо бўлди-қўйди». Бу гапга ишонарминдигиз? Албатта, йўқ!

Бу одамнинг устидан ҳамма кўлар эди. Демак, жирафа ҳам ўзининг барча хислатлари билан тасодифан пайдо бўлмаган.

Бунинг устига, жирафа тош, тупроқ ва гиштдан қурилган жонсиз бино эмас, балки югурувчи, емиш излаб топувчи, тойчоқларини парваришловчи тирик жонзот.

Демак, жирафаларни барча антиқа хусусиятлари билан Аллоҳ яратган. Бу оламнинг ва унда яшовчи барча мав-

жудотнинг Яратувчиси Аллоҳ таолодир.

Жирафалар тик турганича, бўйинини сағрисига қўйиб ухлашади. Улар бутун уйқу давомида шу ҳолатда бўлади. Худди зебралар каби жирафаларда ҳам тўда ичидан соқчи танлаш одати мавжуд. Бу “соқчи”лар подани йиртқич ҳайвонлар хуружидан огоҳлантиради. Наҳотки кимдир, жирафалар буларнинг барини ўзлари ўйлаб топган, деб фикр қилса? Албатта, бундай эмас! Жониворларнинг соқчилик вақтида уйқудан воз кечиши, уларнинг қоровулларни яқдиллик билан танлашидан жирафалар ҳам худди бошқа жонзотлар каби Аллоҳ таолонинг ҳимояси остида экани ойдинлашади.

Жирафанинг сув ичишига ҳам қўйил қоласиз. Тасаввур қилинг, агар одам оёғини осмондан қилиб, қўлларида турмоқчи бўлса, боши оғирлашиб, юзи қизариб кетади. Чунки Ернинг тортиш кучи таъсирида бошга кўп қон қуйилади ва бош томирларида қон босими кўтарилади.

Чанқоғини қондираётган жирафада ҳам шундай ҳол юз беради. Балки бундан юз чандон кучлироқ бўлади. Бўйи 5–6 метр бўлиши боис, эгилган чоғида жирафа бошида жуда юқори қон босими ҳосил бўлади. Лекин жирафа бошидаги қон томирларида мияга қон қуйилишига тўсқинлик қилувчи махсус клапанлар бор. Улар жирафанинг боши пастга эгилган пайтда ишга тушади.

Жирафалар нима учун олачипор бўлиши ҳақида ўйлаб кўрганмисиз? Аслида бу чиройли либос ҳайвонни йиртқичлардан ҳимоялайди. Бу ранг атрофмуҳит билан бирлашиб кетгани учун, овчилар жирафаларни кўришга қийналади. Жирафаларнинг бўйи жуда баланд бўлишига ҳам қарамай, олачипор териси туфайли улар шер ва арслонлардан яширин олишади.

Хавф туғилганида жирафалар соатига 55–60 километр тезликда югура олади. Уларни чопишга тайёрланаётган вақтда кузатиш қизиқ: узун бўйинларини худди дастак сингари олдга-орқага ташлайди, думлари эса диккаяди.

Жирафалар юрганида, бошқа ҳайвонлардан фарқли ўлароқ, оёқ қадамларини кесиштирамайди: аввал икки чап олд ва орқа оёқларини, сўнгра ўнг олд ва орқа оёқларини олдинга босади. Жирафаларнинг бундай қадам босиши уларни пойлаб юрган шерни чалкаштиради. Жирафанинг тойчоқлари катталарига ўхшаб кучли эмас ва суяги қотмаган оёқларида тез югура олмайди. Шунинг учун уларни шерлар осонликча тутиб олиши мумкин. Аммо ёқимтой жирафачалар ҳеч қачон оналаридан узоқлашмайди. Боласини ҳимоя қилувчи она жирафа узун бақувват оёқлари билан йиртқични бир тепиб ўлдириши ҳам мумкин.

Хавф туғилган маҳалда уларнинг онгли иш тутиши, заиф ва ҳимоясиз болаларига ғамхўрлиги, фидойилиги бизни ҳайрон қолдиради. Бундай муҳим қобилиятларни жониворларга Меҳрибон Аллоҳ таоло инъом этганига амин бўлмай иложимиз йўқ.

Раҳматуллоҳ Дониёр
таржимаси

